

Postoje učitelů k nadání a rozvoji nadaných dětí

Lenka Berecková

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lenka Berecková
Osobní číslo:	H18191
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Postoje učitelů k nadání a rozvoji nadaných dětí

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti nadání, rozvoje nadaných dětí a postojů učitelů k nadaným dětem.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku s otevřenými otázkami.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

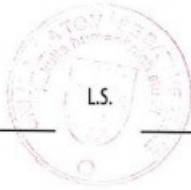
- DAVIS, Gary A., 2013. Education of the gifted and talented. Pearson Education Limited. ISBN 9781292021928.
GAVORA, Peter, 2010. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0 (brož.).
KONEČNÁ, Věra, 2010. Sebepečení a sebehodnocení rozumově nadaných dětí. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5325-0.
MUDRÁK, Jiří, 2015. Nadané děti a jejich rozvoj. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5089-7.
STEHLÍKOVÁ, Monika, 2016. Život s vysokou inteligencí. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0101-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Klimecká, Ph.D.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 25. 4. 2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určením vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přiměřeně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Postoje učitelů k nadání a rozvoji nadaných dětí“ pojednává o názorech pedagogů na nadané děti, ale i nadání samotné. Je psána ve dvou částech – teoretické a praktické. Teoretická část předkládá historické kořeny, které se zabývaly nadáním, poté definuje nadání a talent, jejich modely a druhy. Popisuje nadané dítě, čím je charakteristické, jeho povahové a osobnostní rysy, také jak a kým může být nadané dítě identifikováno. Specifikuje identifikaci nadaných dětí v mateřských školách nebo jiné inovativní metody. Dále se věnuje vzdělávání nadaných dětí a tomu, jak je ukotveno v českém zákoně. Udává teoretická východiska postojů učitelům k nadaným a možnosti jejich následného rozvoje se zaměřením na předškolní vzdělávání. Krátce definuje pedagoga pracujícího s nadanými dětmi. Popisuje organizace a instituce, které se nadaným dětem věnují v ČR. Praktická část popisuje výzkum, který je smíšeného charakteru. Jsou zde vysvětleny všechny metodologické náležitosti. Pro získání dat potřebných pro tento výzkum byl použit dotazník, v jehož úvodu se vyskytovaly otázky uzavřené a v závěru otázky užívající metaforických pojmů, jejich vysvětlení a také objasnění vlivu na budoucí život nadaného dítěte. Následovala analýza metafor a závěrečná shrnutí.

Klíčová slova: nadání, nadané dítě, druhy nadání, identifikace nadaných, rozvoj nadaných, učitelé, postoj učitelů, vzdělávání nadaných.

ABSTRACT

The bachelor's thesis entitled " Teachers' Attitudes towards Giftedness and the Development of Gifted Children" is about educator's opinions to gifted children, but also their talents. It's written in two parts - theoretical and practical. The theoretical part presents historical roots that looked at talent, then defines gift and talent, their models, and types. It describes a gifted child as having characteristics, traits, and personality traits, as well as how and by whom a gifted child can be identified. It specifies the identification of gifted children in nursery schools or other innovative methods. It also focuses on the education of gifted children and how it is anchored in Czech law. It provides theoretical starting points for teachers attitudes towards the gifted and the possibility of their subsequent development, focusing on pre-school education. It briefly defines an educator working with gifted children. It describes organizations and institutions devoted to gifted

children in the Czech Republic. The practical part describes research that is mixed in nature. All the methodological elements are explained here. To obtain the data needed for this research, a questionnaire was used, in the introduction of which there closed questions and in the end questions using metaphorical concepts, explaining them, as well as clarifying the effect on the future life of a gifted child. An analysis of metaphors and final summaries followed.

Keywords: gift, gifted children, types of talent, identification of talent, development talented, teachers, teacher's attitudes, education the gifted

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce Mgr. Evě Klimecké, Ph.D. za její profesionalitu, lidský přístup, cenné odborné rady, precizní vedení, trpělivost a hlavně všechen čas, který mi věnovala.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, díky kterým mohl být celý výzkum realizován.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za trpělivost, pomoc a podporu nejen při psaní bakalářské práce, ale i v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NADÁNÍ	13
1.1 JAK NADÁNÍ VNÍMÁME Z POHLEDU HISTORIE?.....	13
2 MODELY A DEFINICE NADÁNÍ A TALENTU	15
2.1 MODELY NADÁNÍ	15
2.2 DEFINICE NADÁNÍ A TALENTU	16
2.3 DRUHY NADÁNÍ V ROVINĚ INTELEKTU	17
3 CHARAKTERISTIKA NADANÉHO DÍTĚTE	20
3.1 POPIS NADANÉHO DÍTĚTE A JEHO POVAHOVÉ RYSY	20
3.2 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE	24
3.2.1 Diagnostika z pohledu pedagoga v předškolním věku dítěte.....	25
3.2.2 NOMÍ – metoda identifikace nadaných dětí v mateřské škole	26
3.2.3 Odhalení nadání pomocí počítačové hry	29
4 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ	30
4.1 UKOTVENÍ VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ V LEGISLATIVĚ ČR	30
4.2 POSTOJE UČITELŮ K NADANÝM DĚTEM.....	31
4.3 ROZVOJ NADANÝCH DĚTÍ	35
4.4 ROZVOJ NADANÝCH DĚTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	44
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	44
6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	45
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	45
6.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
6.3 ROZBOR DEMOGRAFICKÝCH A SOCIOLOGICKÝCH DAT ZÍSKANÝCH VÝZKUMEM	46
6.4 SPECIFIKACE METODY SBĚRU DAT.....	49
6.5 ANALÝZA DAT.....	49
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	52
7.1 ANALÝZA METAFOR	52
7.2 DISKUZE.....	57
7.3 SHRNUTÍ.....	58
ZÁVĚR	59

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	67
SEZNAM OBRÁZKŮ	68
SEZNAM TABULEK.....	69
SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Téma této bakalářské práce „Postoje učitelů k nadání a rozvoji nadaných dětí“ je reakcí na mé celoživotního působení v oblastech, které se přímo týkají těch nejmenších dětí a jejich volného času. Jedná se o zapojení při organizaci táborů, škol v přírodě, školního fotografování a jiných akcí v mateřských či základních školách.

Problematika nadání a nadaných dětí se po dlouhé době, kdy nebyla častým předmětem zkoumání, dostává do popředí a zaměřují se na ni nejen odborníci jako učitelé a pedagogičtí pracovníci, lékaři či psychologové, ale i široká veřejnost.

Můžeme si přiznat, že každý, kdo se stane rodičem, považuje své dítě za výjimečné, oplývající nadáním a mimořádnými schopnostmi. Kdo ale opravdu jsou nadané děti? V čem jsou jiné než jejich kamarádi nebo spolužáci? Jsou šikovné, učenlivé, provází je píle a odhodlání, ale umí ještě něco víc než ostatní. Ve srovnání se svými vrstevníky vynikají nadprůměrnými výkony, mohou být bráni jako zázrační. Jejich zájmy jsou pestré a baví je věci, které běžné dítě zajímají až o nějakou dobu později, může se jednat např. o různé odborné encyklopedie, zvířata nebo historie.

„Školkový věk“ je považován za velice důležité období k podchycení nadání a jeho následného rozvoje. Nezanedbatelnou roli hraje prvotní vzdělávání v životě dětí a tím je mateřská škola a prostředí, které vytváří. Dítě v ní tráví velkou část dnů při prvních kontaktech se vzděláváním a utváří se tím jeho osobnost pro budoucí život. Nadaný jedinec má své schopnosti dány do vínku pouze jednou, proto je zásadní, aby jich bylo využito. Velkou úlohu v této oblasti hrají právě pedagogové a jejich postoje k nadaným dětem. Co se týče identifikace nadání, jsou učitelé spolu s rodinou považováni za nejvýznamnější subjekty v dětských životech, protože mezi nimi dochází ke kontaktu, který probíhá každý den.

Abychom mohli proniknout do tématu bakalářské práce, je důležité si nejdříve představit a popsat osoby či jevy s ním přímo související. Cílem je poskytnout široké veřejnosti, odborníkovi, ale i nezasvěcenému čtenáři vhled a dostatečné povědomí o nadání, nadaných dětech, ale hlavně o tom, jaký postoj k nim mají učitelé na Moravě v České republice. V praktické části však můžeme vidět, že postoje učitelů jsou velmi pestré a odlišné. Výzkum byl proveden metodou dotazníkového šetření, obohacenou o netradiční metaforické pojmy, které se nevyskytují příliš často, ale přinášejí vědomostní obohacení a důkaz toho, že postoj každého z učitelů je nezaměnitelný originál.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NADÁNÍ

Nadání je souhrnem schopností, které umožňují vykonávat určité činnosti nadprůměrně, ve srovnání s ostatními jedinci ve svém okolí. Je tomu tak u každé věkové kategorie a zejména u nejmladších dětí je třeba, aby nadání bylo včas odhaleno a dále rozvíjeno, proto je nutné znát jeho teoretické základy. Mělo by být obecně známo, jak mělký podklad mělo nadání v historii a věnovat se mu natolik, aby se dostávalo více do popředí.

1.1 Jak nadání vnímáme z pohledu historie?

Odjakživa jsou ve společnosti známa specifika, která definovala rozdíly mezi lidmi, ty mohly být tělesné, psychické nebo sociální. Při vykonávání jedné činnosti, různými lidmi lze pozorovat také kvantitativní a kvalitativní rozdíly. Někteří jedinci zvládnou určité činnosti rychleji a kvalitněji než jiní, společnost si toho všímala po staletí a tyto schopnosti, které vedly k dosažení nebývalých výsledků činností, byly od prvopočátku považovány za „dar boží“. Zároveň se snažili tuto skutečnost vykládat různým způsobem, ale vždy na úrovni jejich poznatků a úrovni vývoje společnosti, v níž žili.

Jev, který představoval vysoké nadání, se stával častým předmětem bádání a úvah psychologů, filozofů, pedagogů, lékařů a dalších odborníků. Nadání a talent bývaly hojným tématem častých diskuzí a hlavně spekulací.

Filozofie se vyvíjela po dlouhá staletí, nejprve se zabývala otázkami fyzického světa a přírody. Až později přichází doba řešení problematiky vědomí a obsahu mysli. Nejdříve ve 20. století se pozornost začíná intenzivně upínat na zkoumání symbolů jako nosičů myšlení. (H. Gardner, 1999).

Historicky se nadáním zabývali známí myslitelé jako Platón, Hans Eysenck, Sigmund Freud, Thomas Campanella nebo Marie Montessori.

Zájem o nadané děti ve 20. století - na přelomu 19. a 20. století se myšlenky zkoumání výrazně přesunuly z dospělého jedince na dítě, většinou se uvádí, že se tento posun spojuje s teorií Charlese Darwina. V problematice týkající se nadání se ústředním předmětem pozornosti a zájmu psychologů stalo nadané dítě, ne geniální dospělý jedinec, jak tomu bylo dříve. Kromě Darwina se nadaným dětem ve 20. století věnovali W. Lange-Eichbaum, J. C. Gowan. Významní pedagogové, kteří se o nadané děti zajímali v českém prostředí, byli např. F. Čáda, S. Vrána, V. Příhoda. Za největšího průkopníka podpory pro nadané děti je považován L. M. Terman (Hříbková, 2009). Uvedl studii „Genetická studie

génia“, ve které vyvrátil mýty o nadání a uvedl, že nadaného jedince a jeho intelektový potenciál velmi ovlivňuje emocionální a sociální prostředí. Tato studie bylo později brána jako základ pro další výzkumy. Následně hojně vznikaly různé koncepce a teorie nadání.

2 MODELY A DEFINICE NADÁNÍ A TALENTU

Co definuje nadání a talent není úplně jednoznačně dáno, velká spousta autorů se pozastavuje nad stejností nebo rozlišností těchto dvou pojmů. Oba pojmy vyjadřují schopnost, která má vyšší řád, přičemž talent bývá uváděn jako nadřazený nadání (Musil, 1989). Nadání bylo většinou označováno jako něco, co je dané, s čím se dítě již narodí a vztahuje se to jen k určitým činnostem, které jsou na společenském žebříčku hodnot postavené vysoko. Dnes se chápání nadání posunulo o kus dál, působnost tohoto pojmu se šíří na všechny druhy činnosti a převažuje názor, že každý člověk má nějaké nadání, rozlišuje se akorát kvantitativní nebo kvalitativní aspekt a zdůrazňují se individuální rozdíly.

2.1 Modely nadání

Mönks a Ypenburg (2002) vysvětlují nadání jako čtyři modely, které znázorňují souvislosti a zjednodušené komplikované záležitosti.

- **Modely postavené na schopnostech** - schopnosti duševního rázu můžeme odhalit už v raném věku, v průběhu života se už příliš nemění - jsou stabilní. Toto stanovisko zkoumal Lewis M. Terman, na jeho základě provedl výzkum, díky němuž prokázal, že IQ osob, které jsou vysoce nadané, se během života nemění.
- **Modely poznávacích složek** - řeší rozdíly, které se vyskytují mezi přijímáním a zpracováváním informací u dětí vysoce nadaných oproti těm s průměrnou inteligencí. Výzkumný zájem netvoří výsledný produkt, ale cesta, která k němu vede. Zde se ukazuje pojem QI, namísto IQ, vystihuje kvalitu zpracovávaných informací.
- **Modely výkonově orientované** - týkají se realizací vloh, které jsou převáděny do výkonů. Vloha je určitý předpoklad k vynikajícímu výkonu, je možné, že u některých jedinců se nikdy nerozvinou, protože u nich výkon nebyl rozeznán nebo byl podceňován. Na vývoji vloh se podílí rodina, ale ve velké míře i škola.
- **Modely orientované na sociokulturní prostředí** - modely, které lze realizovat pouze, když vhodně působí individuální a sociální faktory, to znamená, že pokud se při vzdělávání soustředíme jen na slabší jedince, vysoce nadaní se nebudou moci rozvíjet a plně užívat své schopnosti a vlohy.

Vyjma čtyř výše uvedených modelů prezentuje Machů (2006) další modely nadání ve své publikaci.

- **Renzulliho „model 3 kruhů“** – USA (Renzulli, 1998)

Nadání může být vnímáno jako sounáležitost mezi nadprůměrnými schopnostmi (všeobecné i speciální), tvořivostí (původnost myšlení a vynalézavost) a vysoká motivace pro úkol (zaujetí, vytrvalost, píle, odolnost).

- **Mönksův „vícefaktorový model nadání“** – Holandsko (Mönks, Ypenburg, 2002)

Tento model popisuje vzájemné působení individuálních faktorů, které reagují na sociální prostředí. Tyto faktory zahrnují motivaci, tvořivost a rozumové schopnosti. Mönks a Ypenburg (2002) je pojmenovali jako tzv. „triádu“. Pro každého jednotlivce je stěžejní vývoj probíhající bez zdravotních problémů, ale hlavně interakce probíhající ve společnosti rodiny, přátel nebo ve škole, a to podporuje realizaci vloh. Pokud do sebe zapadnou všechny faktory, které jsme zmínili, pak můžeme hovořit o vysokém nadání. Schopnost navázat sociální kontakt mezi jednotlivcem a daným prostředím je považováno za nejdůležitější spojovací článek.

První evropské centrum nadaných v Holandsku považuje tento vícefaktorový model za svůj symbol (Sejvalová, 2004).

- **Gagného „diferenciovaný model talentu a nadání“** – Kanada (Gagné, 2004)

2.2 Definice nadání a talentu

Už v začátcích tohoto procesu mohou vznikat potíže spojené se samotnou definicí toho, co vlastně můžeme označit za nadání. Nebo spíše to, co už nadání není a co ještě ano.

H. J. Eysenck a P. T. Barrett (1993) uvádějí, že pojem nadání bývá často definován třemi způsoby:

- Nadání jako synonymum vysokého IQ, které je zjištěno pomocí testů inteligence.
- Pojem nadání úzce souvisí s kreativitou, ta však bývá chápána a vysvětlována dvěma úhly pohledu - jednak jako znak sociálně hodnotového výkonu nebo jako rys osobnosti. Obě pojetí tohoto pojmu spolu příliš nesouvisí, protože ne každý, kdo má dispozice kreativního potenciálu, nemusí podávat tvořivé výkony.

- Třetí, poslední způsob definuje nadání jako vysokou úroveň rozvoje speciálních schopností. Ale protože tento způsob se nemusí vzájemně prolínat s vysokým IQ, je dle autorů logické a výhodné, většinou počítat s prvním způsobem definování.

Hartl (1993) v psychologickém slovníku popisuje nadání jako soubor určitých vloh, předpoklady k příznivému rozvoji schopností, což jde ruku v ruce s jedinci, kteří podávají nadprůměrné výkony při tělesné nebo duševní činnosti.

Průcha (2001) popisuje nadání jako synonymum talentu, obojí bere jako doposud málo prozkoumané, tudíž těžce definovatelné. Značí to, že člověk má takové schopnosti pro výkony činností podložené intelektuálním nebo fyzickým charakterem, jež mohou působit výjimečně při srovnávání s běžnou populací. „Podle některých teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince (každý má dispozice k něčemu). V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména nadání intelektuálního typu (např. osvojování cizích jazyků, umělecký talent aj.)“ (Průcha a kol., 2001)

Hříbková (2005) vymezuje nadání jako mimořádný výkon poháněný potenciálem (ten zahrnuje např. vlastnosti, schopnosti nebo motivaci) ve stránce osobnosti, která mimořádný výkon podmiňuje k určité činnosti (produkt, výsledek).

Někteří vědci (např. Mönks, Ypenburg) zastávají názor, že jsou pojmy nadání a talent na stejné úrovni a měly by být chápány jako synonymní výrazy. Jurášková (2006) považuje nadání za všeobecný rozumový předpoklad, talent jako předpoklad pro rozvoj jedné nebo menšího množství určitých oblastí.

Když se přikloníme k jakémukoliv modelu nebo definici v souvislosti s nadáním, musíme myslet na to, že každý člověk je jiný, má svá specifika a je nutné k němu takto přistupovat. Tyto specifika jdou ruku v ruce s výchovnými přístupy a celkovým rozvojem jeho osobnosti.

2.3 Druhy nadání v rovině intelektu

Měli bychom uvažovat nad tím, o jaký druh nadání se u dítěte jedná, než začneme zjišťovat, zda vůbec nadané je nebo není. Klasifikací nadání je velká spousta, už jen proto, že slovo nadání v sobě nese velké množství možných schopností či výkonů jednotlivce.

Hříbková (2009) rozděluje nadání na:

- **Horizontální** - to odlišuje druhy činností, do kterých se nadání promítá. Může se vztahovat na nadání v okruhu hudby, výtvarného umění, matematiky, jazyků nebo sportu.
- **Vertikální** - tady se nadání člení podle daného stupně, ve kterém probíhá aktualizace a to se dále rozděluje na potenciální, latentní (dispozice pro výkon, který může být dosažen za příznivých podmínek v budoucí době) a aktuální, manifestované (výkony, které podáváme v současnosti).

Renzulli a Reisová (2008) popisují dva druhy nadání:

- **Školní** – symbolizuje typ nadání, jehož míru dokážeme jednoduše změřit klasickými testy inteligenčního rázu nebo testy zaměřenými na rozumové schopnosti, jedná se o ty schopnosti, které nejvíce oceňují školy založené na tradičním prostředí.
- **Kreativně-produktivní** – tento druh nadání absolutně neužívá hodnot IQ, nejsou pro něj stěžejní; jedinec, který oplývá tímto druhem nadání, dokáže problémy zkoumat a do hloubky na nich pracovat.

Jurášková (2006) zařazuje nadání do následujících rozsáhlých skupin:

- **akademické** – nadprůměrné schopnosti v určité oblasti či oblastech
- **intelektové** – nadání ve všeobecné rovině rozložené do různých oblastí, velmi nadprůměrné schopnosti intelektu
- **kreativní** – nadprůměrné schopnosti v tvůrčí oblasti
- **umělecké** – velmi nadprůměrné schopnosti ve výtvarné nebo hudební oblasti umění
- **vůdcovské** – nadprůměrné vůdčí schopnosti

Mönks a Ypenburg (2002) definovali následující čtyři oblasti nadání:

- **oblast produktivity a tvořivosti**
- **oblast výtvarného a múzického umění**
- **oblast sociální** (kvality vůdčí oblasti)

- **oblast schopností duševního zaměření a výkonů intelektuálního rázu**

Stupně nadání v rovině intelektu

Stupně nadání zpracoval Gagné (2004) a pojmenoval je jako „metricky založený systém“, který určuje hranice dle IQ:

- mírně nadaný: IQ více než 120
- středně nadaný: IQ 135 a více
- vysoce nadaný: IQ vyšší než 145
- výjimečně nadaný: IQ 155 a více
- extrémně nadaný: IQ nad 164

Uvedeme si i členění dle Nordbyho (2002) pro srovnání:

- bystrý jedinec: IQ více než 115
- nadaný jedinec: IQ 130 a vyšší
- vysoce nadaný jedinec: IQ 145 a více
- výjimečně nadaný jedinec: IQ vyšší než 160
- velmi vysoce nadaný jedinec: IQ více než 175

Také Osbornová (2000) uvedla kategorizaci nadaných dětí – nadaní, vysoce nadaní, výjimečně nadaní.

V oblasti nadání se objevují i jisté fenomény, které uvedla Jurášková (2006) ve své publikaci, které se nazývají **zázračné děti (prodigies) a savanti (idiots savant)**.

Zázračné děti jsou vysvětleny Feldmanem (1986) jako jedinci, kteří mají výkony na úrovni dospělých, už před dovršením deseti let věku. Zejména v oblasti kognitivní a v lidských činnostech, které nevyžadují znalost vědomostí z daného oboru. Mezi jejich záliby patří také šachy a hudba. Montgomeryová (1996) poznamenala, že charakteristikou těchto dětí jsou vysoké ambice a vášně k určité oblasti.

Savanti mohou vynikat v oblastech kalkulačních a těch, co využívají paměť, zajímá je především násobení vysokými čísly, dokážou určit z paměti den v týdnu podle data nebo mají schopnost si pamatovat velké množství informací. Tyto rysy se u nich promítají i do hudební a výtvarné sféry, kde se zaměřují na detail a přesnost.

3 CHARAKTERISTIKA NADANÉHO DÍTĚTE

Za mimořádně nadané můžeme považovat dítě, které je výjimečné v oblasti intelektových dovedností. Můžeme ho považovat za zázračné, je napřed oproti svým vrstevníkům, ale typicky pouze v jedné či několika málo oblastech, ostatní tak vyvinuté nejsou. Nadané děti vynikají orientací v prostoru, matematickými dovednostmi, nadprůměrnými verbálními schopnostmi nebo mají velmi dobrou paměť. Často se jedná o děti, které mají dobrou schopnost řešit problémy, jsou kreativní a tvůrčí. Vnitřní motivace z nich vyzařuje, jsou vytrvalé, svědomité a trpělivé při získávání nových poznatků.

Charakterizovat nadané dítě je důležité pro vytvoření teoretického základu pro výzkum. Je důležité vědět, koho zkoumáme a jaké má praxe možnosti se opírat o teorii.

3.1 Popis nadaného dítěte a jeho povahové rysy

Intelektově nadané dítě je jedinec, jehož rozumové schopnosti jsou na podstatně vyšší úrovni, než jeho vrstevníků. K jeho identifikaci a určení diagnózy používáme testy inteligence, ze kterých by mělo vzejít IQ vyšší než hodnota 130. Vysoký potenciál co se týče intelektu lze u dítěte zjišťovat už ve dvou letech věku, u některých ještě dříve přes úroveň paměti, rozpoznávání různých předmětů, rychlost jakou vnímá nebo rozsahem schopnosti se učit. Nadané děti mají vynikající schopnosti na jedné misce vah, na té druhé je však vyvažují také slabší stránky.

Charakterizovat nadané dítě můžeme ze dvou hledisek- **afektivního a kognitivního**.

Afektivní – představuje vysokou vnitřní motivaci, odhodlání, které umožňuje jít si za svým cílem a vytrvalost; to vše v oblasti citové. Děti, jejichž nadání úzce souvisí s intelektem, nebývají příliš ochotni se podřizovat jakékoliv autoritě, nemají rádi dodržování pravidel nebo spolupráci s ostatními dětmi či spolužáky. Někteří z nich mají smysl pro humor, velice lpí na spravedlnosti a mají smysl pro morálku. Jsou přecitlivělí a velmi intenzivně prožívají vše, co se kolem nich odehrává. Mají až neuvěřitelně rozvinuté smyslové vnímání a kladou na sebe i své okolí vysoké požadavky. I přes to všechno si umí uvědomit, že jsou jiní než ostatní jedinci (Machů, 2006).

Kognitivní – jinak řečeno poznávací oblast, symbolizuje to, že nadané děti mají vynikající logickou paměť, učí se kvalitněji a rychleji a není potřeba, aby tolik procvičovali. Na vysoké úrovni jsou i jejich myšlenkové procesy. Zvládají lépe porozumět abstraktním ideám než běžné děti, vidí i to, co zůstává ostatním skryto – neobvyklé souvislosti, vztahy,

apod. Dovednost, která umožňuje rozlišovat i nepatrné detaily a výtečná pozorovací schopnost, jsou další významné charakteristické rysy. V oblasti svých zájmů jsou velmi koncentrováni a v určitých oborech mají velké množství znalostí, ty si dokážou rychle zapamatovat, vybavit a dále je aplikovat.

Jurášková (2006) charakterizuje další oblast, která může nadané vystihovat, a to motorickou. Sféra, kterou značí výrazná smyslová vnímavost, nesouhra intelektuálního a tělesného vývoje a nezájem k tělesným aktivitám.

Je nutno podotknout, že veškeré charakteristiky, jež jsme výše zmínili, se u nadaných dětí nemusí hned projevit, některé z nich se neprojeví nikdy. Jsou vývojově orientované charakteristiky, takže záleží hlavně na vývoji dítěte samotného a velkou roli hrají učitelé nebo rodiče, aby tyto vlastnosti odhalili a poté s nimi uměli pracovat.

Problémy nadaných dětí sociálně-emocionálního rázu

Machů (2006) rozděluje ve své publikaci problémy nadaných dětí podle amerického psychologa Webba (1995) na ty, které pochází z reakce okolí – exogenní a ty, které se týkají vlastností jednotlivce – endogenní.

Nerovnoměrný vývoj – spousta nadaných dětí prochází vývojem, který je nerovnoměrný, neboli asynchronní, mohou z toho pramenit výhody, ale i jistá úskalí. Mají velmi vyvinutou poznávací složku, ve které vynikají před ostatními, oproti tomu motorika, grafomotorika nebo fyzická stránka bývá vyvinuta méně. Vztah mezi motorikou a myšlením ukazuje, že nadané dítě většinou umí číst již v předškolním věku. Ostatní „běžné“ schopnosti mohou pokulhávat, např. nedokáže si zavázat tkaničku u boty nebo při psaní či kresbě pracuje pomalu a neúhledně. Vztah mezi verbálním projevem a myšlením bývá spojován se špatným převáděním myšlenek do podoby, která je srozumitelná. Může docházet ke špatné domluvě s ostatními nebo nesprávnému porozumění. Také vazba emocionálně-sociální stránky a myšlení, stojí za zmínku. Nadaní jedinci dokážou pochopit náročné situace, ale neumí je úměrně zvládnout.

Interpersonální vztahy – vysoce inteligentní nadané děti vyhledávají často vrstevníky, kteří se nachází na stejné myšlenkové úrovni. Nejedná se ale o vrstevníky, nýbrž o jedince staršího věku nebo dospělé osoby. Protože u vrstevníků se cítí osamoceni a nepochopeni. Nadané dítě si vytváří svoje vlastní pravidla, což vede k neshodám, protože dítě chce, aby ho ostatní respektovali a poslouchali.

Rozsáhlá sebekritika – nadaní jedinci si většinou stanovují nedosažitelné cíle, které potom nedokážou plnit, nenaplnění jejich potřeb velmi snižuje jejich sebevědomí, dostavuje se frustrace nebo deprivace.

Vyhýbání se riskování – nadaní dokážou řešit problémy a umí také odhadnout následky, které jsou s nimi spojené, právě proto se může stát, že se určitým situacím začnou vyhýbat, ale potom klesají i jejich výkony.

Perfekcionismus – nadané děti jsou velmi ambiciózní, často se snaží dosáhnout dokonalých výkonů, zejména v oblastech, ve kterých vynikají nad ostatními. Stanovují si sobě, ale i ostatním vysoké, někdy až nerealizovatelné nároky a poté bývají zklamaní z neúspěchu nebo z nedosažení cíle, který si stanovili, i přesto, že ve srovnání s ostatními dopadnou vysoce nadprůměrně.

Multipotencialita – někteří jedinci si své nadání začínají uvědomovat až v období dospívání, přichází na to, že jejich talent se promítá do více oborů, zajímají se o velké množství bohatství, mají spoustu zálib. V určité době se musí sami rozhodnout, jakým směrem se budou nadále ubírat, což může spoustě jedincům způsobit problémy, protože si z tolika možností nedokážou vybrat. Velmi jasně si uvědomují, že když si vyberou pouze jednu oblast zájmu, tak se budou muset vzdát těch ostatních.

Deprese – jejich příčina může být osobní neúspěch a odhalení nedostatku sebekontroly. Špatné okolnosti se mohou objevit zejména v rodině, kde dítě kritizují a nesprávně hodnotí. V prostředí školy může být umístěno do vzdělávacího systému, který mu nevyhovuje a začne se uzavírat sám do sebe, bude cítit uvěznění od okolí a může začít upadat do depresí (Sejvalová, 2004).

Vztah mezi nadaným dítětem, rodinou a školou – problémy mohou vznikat z toho, že je nadané dítě nepochopeno ze strany rodičů nebo školy.

Pozitivní a negativní rysy nadaných dětí

Dle Sejvalové (2004) se nadané děti a jejich rysy liší ve dvou pohledech, a to pozitivním a negativním. Na principu obdoby charakteristiky s Machů (2006) existují další hlediska, která se týkají intelektově nadaných dětí.

Tabulka 1

Pozitivní znaky	Negativní znaky
Nadané děti jsou vyspělé v různých oblastech učení a výkonu.	Odmítají zadanou práci nebo pracují ledabyle.
Mají asynchronní vývoj.	Považují tempo třídy za nedostatečné, bývají nervózní, když v práci nevidí pokrok.
Učí se sami, bez pomoci druhých.	Pokládají choulostivé otázky, vyžadují jejich zdůvodnění a hlavně odpovědi.
Většinou přichází s vlastním způsobem řešení problému a navrhuje jej svému okolí, ne vždy vhodně.	Často bývají zasněni během dne.
Upřednostňují spíše náročnější úkoly.	Svémi vůdčími schopnostmi ovládají třídní diskuze.
Mají velkou potřebu podělit se o vše, co ví.	Kritiku nesnáší příliš dobře, jsou vůči ní přecitlivělí.
Jsou nadšení a ostražití pozorovatelé.	Dělají „divadlo“ a ruší tím ostatní spolužáky.
Oplývají velkým množstvím energie.	Může se z nich stát třídní „šašek“.

Specifikace dětí v předškolním věku (ISCED 0)

V mateřské škole jsou formovány první dovednosti a návyky, jejichž základy si dítě nese celý život. Je důležité aby, aby se k dítěti v této době dostávalo dostatečné množství podnětů a přiměřená péče. Pokud tomu tak není, nemá to dobrý vliv na další vývoj dítěte. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání si klade za jeden z hlavních cílů akceptovat přirozená vývojová specifika. Pozorování dítěte je v tomto věku považováno za základní nástroj diagnostiky nadání, může být prováděno hlavně při herních činnostech nebo při sledování individuálních pokroků ve vzdělávání. Pedagog může provozovat tzv. záměrné pozorování a sledovat konkrétní situace či jevy. Když bude pozorování probíhat opakovaně, může odhalit silné nebo slabé stránky vývoje. Může tak dítě podporovat v oblastech, kde jeho výkony nejsou úplně valné, potřebuje pomoc.

U dětí předškolního věku je možné odhalit specifické výkony a projevy, které mohou značit jejich potenciál, v budoucnu podávat výkony mimořádného rázu.

Častými projevy nadání v předškolním věku mohou být tyto charakteristiky:

Čtení, často už ve velmi útlém věku. Rodiče to většinou neví a jsou zaskočení tím, jaké má dítě dovednosti. Dítě potom běžně, čte plynule, při nástupu do ZŠ. Slovní zásoba bohatá na běžná, ale i obtížná a méně obvyklá slova. Vyjadřování pomocí složitějších konstrukcí. Knihy čtené dítětem (encyklopedie, beletrie) nejsou odpovídající jeho věku. Preferuje velké písmo, hůlkového typu, které si samo odvodilo. Je pro něj prostředkem komunikace, značí si všechny důležité informace. Číslice jsou jeho velkou oblibou, schopnosti matematického umu se projevují velmi brzy. Dítě umí počítat jeho logický úsudek je na velmi nadprůměrné úrovni. Zajímají ho stavebnice, většinou ty, u kterých není potřeba návod a může si stavět podle své vlastní fantazie. Je velice zvědavé, snaží se vypátrat detaily či zákonitosti. Jeho smysl pro humor je vyvinutější než u vrstevníků, chápe třeba dvojsmysly. Jeho paměť je na výborné úrovni. Dokáže se velmi dlouho soustředit na určitou činnost. Oplývá vytrvalostí a samostatností. Může být až přehnaně perfekcionista. Má vysoké nároky na ostatní, ale hlavně na sebe. Nemá rádo nespravedlnost, velice brzy poznává i životní bezpráví. Zajímá ho světové dění, dívá se na zprávy a požaduje vysvětlení věcí, které nechápe. Na prostředí mateřské školy si hůře zvyká, zvláště v případě, kdy tam převažuje autoritativní přístup. Raději komunikuje s dospělými, než s vrstevníky, ti pro něj mnohdy nejsou dostačující, protože mu nerozumí. Z toho může pramenit frustrace, dítě může vypadat jako vzteklé či zlobivé, to se děje častěji u chlapců než dívek. V mateřské školce si často hraje osamoceně. Má pestrou škálu koníčků, které často mění, mívá potíže s koordinací pohybů jemné a hrubé motoriky.

Tyto charakteristiky se u dětí předškolního věku vyskytují často, ale neznamena to, že nutně u každého. Každé dítě má individuální projevy, které jedinečně působí na jeho sociální prostředí a seznamují ho s tím, že každé dítě je odlišné.

3.2 Identifikace nadaného dítěte

Identifikací nadaných dětí se rozumí jejich vyhledávání a zjišťování, jaké mají skryté silné stránky. Dnešní doba nenabízí příliš velké množství postupů či metod, kterými by se dalo nadání odhalit. Většinou proběhne vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně na základě iniciativy pramenící ze školy nebo od rodičů. Po tom, co identifikace proběhne, by měl jedinec být zařazen do prostředí, které bude přímo úměrně vyhovovat jeho potřebám a řízeného dle individuálního vzdělávacího plánu. Při diagnostice je důležité se zaměřit na

tzv. latentní nadání dětí, to znamená, že se jedná o děti, u kterých se nadprůměrné dovednosti a schopnosti zatím neprojevují v určitých oborech. Jedná se většinou o mladší děti předškolního či školního věku. (Zapletalová, 2006).

Cílem identifikace nadaných není jen jejich vyhledání, ale také nutnost toho, aby se jim dostalo správného přístupu, který bude rozvíjet dovednosti, talent i nadprůměrné schopnosti. Může se stát, že někdy se nadání vůbec nerozpozná, a tak se dovednosti nerozvíjí tak, jak by měly.

Jurášková (2006) zastává názor, že čím je dítě mladší, tím hůře je jeho nadání rozpoznatelné. Zejména z toho hlediska, že nebývají dostupné testy pro děti, které by je v tak nízkém věku zvládly vyplnit. Když se na identifikaci podíváme z jiného pohledu, vychází lépe, že je dítě do speciálního programu zařazeno hned po tom, co se jeho nadání odhalí, aby se jeho schopnosti i talent mohly rozvíjet v pravý čas. Porterová (1999) definovala chyby, ke kterým může dojít při diagnostice nadaných. Za *pozitivní chybu* je považováno, když je za nadané dítě označeno to, které nadání nemá = neúčinná identifikace. Naopak *negativní chyba* symbolizuje neurčení nadání u dítěte, které nadané je = neefektivní identifikace.

3.2.1 Diagnostika z pohledu pedagoga v předškolním věku dítěte

Předškolní vzdělávání má za cíl posílit dětskou individualitu za pomoci metod a forem vzdělávání, které zohledňují individuální možnosti rozvoje dítěte. Pedagogická prediagnostika zaměřená na akcelerovaný vývoj a pedagogická diagnostika dítěte předškolního věku s možným mimořádným nadáním vykazují méně značné rozdíly než pedagogická prediagnostika nadání a pedagogická diagnostika mimořádného nadání u žáků, kteří navštěvují vyšší vzdělávací úroveň ISCED 1 až 3 (1. stupeň základní školy až střední škola a vyšší stupeň víceletého gymnázia).

Pedagog v mateřské škole (nebo jiném zařízení zajišťujícím předškolní vzdělávání) by se měl v možnostech spolupráce s rodiči zaměřit na to, jaké je dítěti poskytováno prostředí doma. Jestli je dostatečně podnětné, zda se tam dítě projevuje a jak, čím se liší od svých vrstevníků v chování či myšlení. Zároveň je na místě, když rodiče poskytnou učiteli zprávy ze školských poradenských zařízení, kde je vyjádřena diagnostika mimořádného nadání.

Pedagogická diagnostika zaměřená na mimořádné nadání je velmi podobná té, co se zabývá ostatními dětmi. Pedagog při diagnostice nesmí zapomínat na oblasti, ve kterých se nadání neprojevuje, protože u dítěte musí probíhat přiměřená motivace i v činnostech, které potřebuje pro vývoj, ale zájmově pro něj příliš atraktivní nejsou. Některé z nadaných dětí potřebují výrazně popostrčit v sociální oblasti, právě v tomto případě může být mateřská škola velmi nápomocná, například při rozvoji v oblasti navázání vztahů s vrstevníky, formou zapojení do společných aktivit. Tím se u dítěte začne odbourávat strach z neznámých lidí a cizího prostředí. Výrazným oslabením trpí také hrubá a jemná motorika. I tady se mateřská škola může zasloužit o nápravu.

S případným souhlasem rodičům, by se mělo závěrečné hodnocení popisující výstupy pedagogické diagnostiky poskytnout škole, ještě před zahájením povinné školní docházky. Právě škola, kam nastoupí mimořádně nadané dítě, zajistí na základě dostupných výstupů pedagogické diagnostiky, kontinuitu jeho vzdělávání.

Nástroje používané v pedagogicko-psychologické poradně

Nástroje pedagogiky a speciální pedagogiky, které jsou využívány v PPP, když probíhá komplexní diagnostika mimořádného nadání na úrovni předškolního věku.

Posuzují se schopnosti v řeči (slovní zásoba, výslovnost, artikulace, porozumění a gramatika). Posuzuje se jemná a hrubá motorika i grafomotorika. Kresba, u které se hodnotí provedení a obsah. Vyšetřuje se lateralita, zrakové a sluchové vnímání. Při pozorování vyšetření se hodnotí jak je jedinec schopný se koncentrovat, jak zvládne udržet pozornost, jaké má vlastnosti při práci, jaká je jeho citová a sociální zralost. Zjišťují se rizika u poruch učení. Dodává se portfolio žáka z mateřské školy. A případně se dovyšetřují další diagnostiky podle toho jak je pracoviště specifické. Dále se vyšetřují rozumové schopnosti, pozornost, paměť, tvořivost, složení osobnosti, dovednosti v sociální a komunikační rovině. Zjišťuje se, co je pro dítě motivací a jaké jsou jeho zájmy.

3.2.2 NOMI – metoda identifikace nadaných dětí v mateřské škole

Technika, která za pomoci 8 úkolů může pomoci pedagogům identifikovat nadané dítě v mateřské škole zábavnou formou. Vznikla v roce 2012 jako projekt PPP Královéhradeckého kraje.

Jejím cílem je zmapovat projevy nadání v osmi úkolech, které pedagog zadává dítěti hravou a zábavnou formou v rámci individuálního rozhovoru. Zaměřuje se na různé oblasti – verbální schopnosti, schopnosti umožňující abstrakci a analýzu, jak se dítě staví k řešení problémů, paměťové schopnosti, tvořivost, alternativní myšlení či originalita a další podobné schopnosti a dovednosti, které se týkají komunikace, samostatnosti nebo organizace práce. Tato metoda je jako samotný nástroj velmi přívětivá k jejím uživatelům, každý pedagog, který se s ní důkladně seznámí, ji může použít k práci s dětmi předškolního věku.

NOMI zahrnuje sadu osmi úkolů a každý z nich je následně dělen na dílčí úlohy:

1. POČTY	V materiálech jsou jednoduše zakreslena 3 osobní auta z profilu, takže u každého z nich lze vidět jen dvě kola. Dítě má za úkol spočítat, kolik kol mají dohromady všechna auta. U dítěte s nadáním můžeme předpokládat řešení originálního rázu, třeba že započítá rezervní kolo.
2. ANALOGIE	Dítě má za úkol srovnat a vytvořit souvislosti mezi objekty – obličej a dům. Na kartičkách má jejich části a ty má seřadit do dvojic dle významové podobnosti.
3. ZAJÍMAVÝ TVOR	Dítě má obyčejnou tužkou nakreslit nějakého originálního tvora, dát mu jméno a poté vyprávět, co mohl zažít. Dalším dílčím úkolem je, že si má dítě samo ohodnotit, jak se mu dílo podařilo. (nadání symbolizuje hodnocení kritického rázu, co se týče vlastních výtvorů)
4. KOSTKY	Zkoušející má jednu, dítě tři hrací kostky. Učitel ukáže dítěti počet puntíků na své kostce a dítě ho má zobrazit za pomoci svých kostek, může použít dvě nebo tři kostky.
5. CO BY SE STALO, KDYBY...	Učitel představí dítěti různé situace a ono na ně má odpovědět co nejvíce možnostmi či nápady.
6. ŘADA SYMBOLŮ	Dítě vidí řadu symbolů, která je určitým způsobem rozvíjena. Řada má souvislosti a zákonitosti rozvoje, dítě má doplnit následující symbol. Předloha je nakreslena,

	dítě má jednotlivé symboly k dispozici a má vybrat správný.
7. ABSURDNÍ SITUACE	Dítěti je řečena věta obsahující nesmysly nebo nemožné věci, má je odhalit.
8. KATEGORIE	Dítě má rozřadit různé předměty do kategorií, které samo vytvoří. Materiál s podněty obsahuje slova i obrázky.

Testování je vedeno jako přátelský rozhovor, pedagogem jsou představovány jednotlivé úkoly a sleduje reakce dítěte, ty si zaznamenává do záznamového archu, který má připravený předem. Jako příklad si uvedeme první úlohu, u které má dítě odpovědět, kolik mají auta kol.

Obrázek 1

Zdroj: Databáze výstupů projektů <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/59787>

Učitel zároveň musí dítě pozorovat a povzbuzovat ho k přemýšlení, nikoli však napovídat. Vše zapisuje do záznamového archu, jak dítě úkol zvládlo, ale i to do jaké míry hrála roli originalita. Vnímá zda dítě jen počítalo kola, která vidělo nebo jestli si umělo domyslet, že tam jsou i ta, která nejsou vidět. Třeba rezerva v kufru nebo ty na druhé straně auta. Zároveň sleduje, jakým způsobem dítě počítá – kola po jednom nebo vhladem.

Obrázek 2

I. Počty

1) *Auta s koly*

Řešení	Bodové ohodnocení za splnění/nesplnění úkolu		Bodové ohodnocení za originalitu	
	splněno	nesplněno	řešení je originální	řešení nevykazuje znaky originality
Napočítá 6 kol.	1	0		
Kola napočítá po dvojicích nebo vzhledem (ihned řekne celkový výsledek).	1	0		
Napočítá 12 kol (i ta, co nejsou vidět).	1	0		
Počítá i rezervy, nebo má jiné originální řešení.	1	0	1	0
	Celkem:		Celkem:	
Body celkem:				

Zdroj: Databáze výstupů projektů <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/59787>

Ostatních sedm úloh probíhá podobně, nakonec se vytvoří celkový bodový součet a ten symbolizuje souhrnný výkon dítěte. Ten se poté porovnává s tabulkou, která odráží konečné výsledky.

Výsledky prokazatelné na základě korelace metody NOMI v souvislosti s Wechslerovou škálou inteligence určenou dětem (WISC III) se stanovily hranice pro úspěšnost NOMI, podle kterých 10% dětí má průměrný výsledek, 80% dětí má výsledek průměrný nebo mírně nadprůměrný a zbylých 10% dětí je nadprůměrných, takže je u nich doporučeno psychologické vyšetření v PPP.

3.2.3 Odhalení nadání pomocí počítačové hry

Rozpoznáváním nadaných dětí se v českém prostředí zabývá psycholožka Šárka Portešová, zaměřuje se na téma dvojí výjimečnosti, kdy se vysoký intelekt kombinuje s nějakou poruchou. V současné době se ona a její kolegyně z Masarykovy univerzity v Brně podílejí na tvorbě testů, které pomáhají rozpoznat různé druhy inteligence u jedinců v dětském věku, v podobě zábavné počítačové hry.

4 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ

Ve školském systému ČR je vzdělávání nadaných dětí popsáno hned v několika dokumentech. Do roku 2020 byla jedním z hlavních dokumentů, obsahujících informace o vzdělávání nadaných dětí, Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání ČR. V současné době je nahrazena Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, neobsahuje přímo informace o nadaných dětech, ale představuje vizi českého školství do budoucna a pět strategických linií, dle kterých se chce řídit. Dále se o nadaných dětech zmiňuje Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR na období 2019- 2023. Stěžejním dokumentem je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (= školský zákon) a také vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2018 a její novela č. 270/2017 Sb.

4.1 Ukotvení vzdělávání nadaných dětí v legislativě ČR

Školský zákon v §17 definuje vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů.

„(1) Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

(2) K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.

(3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost jeho zákonného zástupce, a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeřadit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího poskytovatele zdravotních služeb v oboru praktické lékařství pro děti a dorost (dále jen „registrující lékař“). Podmínkou přeřazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.“ (<https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>)

Vyhláška č. 270/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2021 upravuje podpůrná opatření prvního až pátého stupně, definuje individuální

vzdělávací plán žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho náležitosti. Popisuje úlohy asistenta pedagoga ve vzdělávacím systému nebo také jaká se poskytují podpůrná opatření pro žáky, kteří používají jiný systém komunikace než mluvenou řeč, jaká je úloha tlumočníka českého znakového jazyka nebo přepisovatele pro neslyšící. Uvádí také, jaké jsou podmínky pro převedení žáka do programu speciální základní školy, udává počty žáků s různými speciálními potřebami ve třídách a také definuje péči o bezpečnost a ochranu zdraví žáků. Ve své čtvrté části vymezuje vzdělávání nadaných žáků.

V dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR se o nadaných dětech pojednává v případě zefektivnění systémů poradenských zařízení ve školách, tím že se zavedou sjednocující postupy, které se využívají při poskytování poradenských služeb, a to hlavně když probíhá identifikace speciálních vzdělávacích potřeb či mimořádného nadání dítěte a následné doporučení podpůrných opatření. Aby bylo společné vzdělávání přínosem, vyžaduje diagnostiku, která bude velmi kvalitní. Systém, který užívají pedagogicko-psychologické a speciálně-pedagogické poradny v současné době, neodpovídá standardům kvality jednotlivých poradenských služeb. Výstupy diagnostiky se tak liší napříč všemi kraji ale i jednotlivými pracovišti, děje se to i v případě, že se posuzuje jeden a ten samý klient. Z toho vyplývá, že je více než nutné sjednotit právní předpisy a jejich výklad, metodické materiály a doporučení tak, aby každé školské zařízení mělo jasná a jednoznačná pravidla. (<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dz-cr-2019-2023>)

4.2 Postoje učitelů k nadaným dětem

Postoj je v definicích popisován jako „*relativně ustálený sklon jedince chovat se v určité situaci určitým způsobem*“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996).

Postoje mohou tvořit stabilní systém založený na pozitivním či negativním hodnocení emocí, pocitů a jednacích technik, které se týkají sociálních cílů.

Názory a postoje účastníků jakékoliv veřejné činnosti jsou pro její realizaci velmi důležité. Ve vzdělávání je tato potřeba obzvlášť velká, protože je tato oblast decentralizovaná a na jejích funkcích se podílí velké množství lidí a je tam jen malá možnost kontroly (Straková & Veselý, 2010). Učitelé jsou klíčovými aktéry ve vzdělávací oblasti, jsou považováni za

tzv. liniové pracovníky, přímo vykonávají vzdělávací proces a jsou nositeli jeho konkrétní podoby. Je považováno za důležité jejich postoje znát, protože z nich pochází motivace a ta později ovlivňuje pedagogický výkon.

Verbálně vyjádřené postoje se mohou výrazně odlišovat od těch, kterými je ovlivňováno naše chování. Tento výzkum byl však zkritizován, protože se postoje v různých situacích dostávají do konfliktu, a při jejich uplatňování vždy záleží na konkrétní situaci.

Postoji je obecně vyjádřen vztah člověka k určitému objektu – jinému člověku, předmětu či jevu. Některé postoje jsou vrozené, ale většinu jich člověk získává přes zkušenosti s objekty, ať už osobní nebo zprostředkované.

Postoje mohou být různého rázu či zaměření – citové a poznávací, kladné nebo záporné, verbální či neverbální, skryté a zjevné, silné či slabé, vědomé a nevědomé, stálé nebo proměnlivé.

Postoje jsou poměrně stabilní a mají jisté funkce:

- **instrumentální** – postoje, které jsou lidmi zastávány z praktických důvodů (nižší daně nebo sociální výhody)
- **kognitivní** (poznávací) – pomáhají přinášet řád do názorů na celý svět, zobrazují schémata, díky kterým lidé dokážou zpracovat informace a nemusí se nutně zabývat detaily
- **hodnotové** – udávají hodnotu a pojetí sebe sama, odvozeno od hloubkového hodnotového zaměření, lze jen těžko měnit
- **ego-obranné** – ochraňují před úzkostí a znehodnocováním ega
- **sociálně adjustační** – sytí pocit, že je jedinec součástí určité sociální skupiny

Části postojů, jsou poměrně trvalé, zahrnují v sobě tyto složky:

- **kognitivní** – popisuje nazírání na nějaký objekt, které závisí na veškerých informacích, které jsme o věci doposud získali a na racionálních úvahách
- **emocionální** – popisuje citovou souvislost s nějakým objektem, může být vyjádřen radostí, přátelstvím, oddaností, ale i nechutí či nenávistí

- **konativní** – popisuje, jak se vůči objektu chováme, jestli se snažíme jednat v jeho prospěch nebo nikoli

Regulační význam postojů

Postoje, které mají v našem životě velký význam, jsou stabilní a příliš se nemění. Ke změně může dojít přes přesvědčování nebo výraznou zkušenost, která životem otřese (psychický problém, rodinná krize).

Faktory, které mohou ovlivnit změny, jsou:

- **kredibilita zdroje informace** – důvěryhodnost osoby, kterou je informace poskytována, zda může být v dané oblasti považována za experta
- **styl, struktura a obsah informace** – cesta rozumu založená na argumentech a faktech, cesta emocionálně podložená pozitivními či negativními zážitky, jazyk ve formální nebo hovorové formě
- **informační kanál** – zvuková stopa, videoklip, mluvené nebo psané slovo nebo vlastní zkušenost
- **příjematel informace** – ověřuje se, jestli se informace jedince přímo týká a jestli o ni jeví zájem, lidé s inteligencí na vyšší úrovni potřebují k přesvědčení fakta a argumenty

V angloamerických zemích je problematika zkoumání postojů ke vzdělávání nadaných dětí aktuálnějším tématem přes 50 let, na rozdíl od naší země. Ale ani v dnešní době neexistuje odpověď na otázku, jaké jsou postoje učitelů nebo jaké jsou jejich důležité proměnné, jimiž jsou postoje formovány.

Gagné (1983) si myslí, že spousta učitelů má ke vzdělávání nadaných dětí pozitivní vztah. Cramond a Martin (1987) prozkoumali postoje současných i budoucích učitelů a bylo prokázáno, že pozitivní postoj v největší míře je zaujímán k běžným dětem, které sice nejsou příliš snaživé, ale jsou atleticky nadané. Oproti tomu postoj na nejvíce negativní úrovni je směřován k dětem, které jsou mimořádně nadané, snaživé, ale nemají výjimečné pohybové dovednosti. Některé novější studie ukazují časté odlišnosti v odpovědích respondentů ve skupinách, které jsou statisticky srovnatelné s pozitivním i negativním

postojem k dané otázce. To, že výzkumné závěry nejsou konzistentní, může být důvod neangažovanosti současných badatelů na nedostatky určitých globálních postojů k nadání. V současnosti směřuje trend výzkumů spíše k podchycování proměnných, které mohou být považovány za určující při vysvětlování výsledného postoje pedagogů k nadání.

Ukazatele normalit či patologií se nazývají tzv. prediktory, v jedné z detailních studií byly zaměřeny právě na postoje učitelů k nadaným. Výzkum proběhl začátkem 90. let v režii kanadských výzkumníků Bégina a Gagného (1994). V první části výzkumu se autorům podařilo vytvořit identifikace padesáti proměnných, na základě analýzy tří desítek výzkumů, které byly v té době publikované a dostupné. Byly vyhodnoceny jako relevantní vysvětlení učitelských postojů k nadaným. Mezi proměnnými byl např. věk dítěte s nadáním, výskyt nadaného dítěte v rodině nebo třídě odpovídajícího jedince, dosažené vzdělání nebo praxe pedagoga, učitelova osobnost a další. Spousta těchto proměnných nebyla sledována v dalších studiích, takže výsledné postoje učitelů k nadání nebyly odhaleny. Dokonce bylo zjištěno, že některé proměnné měly ve studii úplně protichůdný efekt, který zpracovával finální postoj učitelů k nadání.

Velké množství sledovaných výzkumů mělo metodologické nedostatky. Například výzkumné práce nebyly homogenní, škály zkušeností nebyly platné, výzkumný soubor nereprezentativní, statistické procedury nebyly vhodně použity, autorům nebylo umožněno determinovat analýzou, která proběhla u výzkumných studií doposud, za jediný prediktor považovaný za podstatný byly brány postoje učitelů k nadaným. Současně nešlo postoje globalizovat na všechny nadané děti, žáky a studenty celé učitelské populace.

Bégin a Gagné (1994) provedli výzkum, ve kterém chtěli na základě vlastních zkušeností a platných kritérií, objevit prediktory postojů učitelů, ale i jiných pedagogických pracovníků, které měly největší významovou váhu. Na základě jejich analýzy a dalších studií provedených v zahraničí, bylo zjištěno, že osoby s vyšším socio-ekonomickým statutem mívají více pozitivní vztah k nadání a vzdělání nadaných. Co se týká profesního pohledu, tento postoj je zaujímán pedagogy, kteří se s nadanými hojně setkávají ve školním prostředí, jsou s nadaným v rodině nebo bere za nadaného sebe sama.

Kagan (1992) analyzovala celou řadu studií, které se zabývaly zjištěním, jak se mění postoje k nadaným a dospěl k výsledku, že většina studujících nahlíží na nadané liberálně s pozitivním postojem, který se ale po nějaké době v zaměstnání posouvá tradičním, spíše

negativním směrem. Tento posun dosud nebyl detailněji zkoumán, ale je předpokládáno, že se týká budoucích učitelů a jejich postojů ke všem žákům, kteří jsou nějakým způsobem odlišní (Pajeres, 1992), nejde pouze o nadané (Portešová, 2003).

Postoje lze také měřit, ale jedná se o velmi náročnou metodologickou operaci. Jsou měřitelné různými technikami jako – Likertova škála, sémantický diferenciál, sociometrická metoda, měření předsudků nebo analýzou rozhovoru.

Jediný podobný výzkum jako náš, byl proveden v roce 1993, zjišťoval základní postoje učitelů s praxí k výchově a vzdělání nadaných dětí. Zapojilo se celkem 153 osob, 85 z nich byli učitelé působící na základních školách v Praze, 39 studentů, kteří studovali druhý až pátý ročník pražské Pedagogické fakulty a 29 rodičů, kteří měli své děti na různých typech škol. Co se týče výzkumných metod, nejdříve byl použit dotazník, který obsahoval 25 otázek zaměřených na výchovu a vzdělávání nadaných dětí. Obsahem dotazníku bylo také 20 cílů, které se zaměřovaly na vzdělávání a výchovu nadaných, ale i handicapovaných dětí. Úkolem respondentů bylo tyto cíle seřadit podle důležitosti. Když byl dotazník vyplněn, přicházel na řadu skupinový rozhovor. Provedený výzkum odhalil např. to, že v oblasti vzdělávání jsou za nejdůležitější cíle považovány vlastnosti – tvořivost, samostatnost a vytrvalost v učebním procesu.

Valná většina odpovídajících se shodla na tom, že nadané děti by se měly učit v běžných třídách, které však mají speciální podmínky, např. snížený počet žáků ve třídě, používají vhodné pomůcky a vyučuje se tam pomocí IVP. Výzkumem se také zjistilo, že učitelé s delší praxí dávali přednost výuce integrované před segregovanou (Hříbková, 2009).

4.3 Rozvoj nadaných dětí

Pedagog si může vybírat mezi dvěma různými přístupy k mimořádně nadaným dětem. Jsou jimi akcelerace a enrichment. V obou případech je považováno za nutné přizpůsobit výuku svým obsahem, metodologií a organizací, je velmi nutné stále udržovat aktivní spolupráci mezi školou, rodiči a žákem. K rozvoji mimořádně nadaných může být využíváno mnoho forem vzdělávání jako např. zájmové třídy, pull-out programy nebo e-learning.

I přestože se objevují snahy vytvořit pro nadané jedince speciální přístupy ve vzdělávání, stále zde existuje skupina lidí, která to považuje za umělé vytváření elity společnosti a dětí, které mají podle nich výhody v nadání, nepotřebují žádné další upřednostňování. Podle

jejich názoru by se měly všem poskytovat stejné podmínky a jednotná škola. Jenže jednotná škola se nerovná stejným podmínkám pro všechny. V zahraničí působí velké množství forem a metod, podle kterých se nadaní vzdělávají, oproti tomu české školství výrazně zaostává.

Když rodiče hledají školu pro své děti, snaží se většinou vybrat to nejlepší z nabízeného. Bohužel stále ještě není možné při této volbě zohlednit všechny důležité faktory, které je potřeba brát v úvahu při rozvoji potenciálů dítěte. Jedná se například o principy rozmísťování do tříd (dle věku, zájmů či schopností), komunikaci mezi školou a rodiči, zájmy dítěte a jeho postoj k problémům nebo preferování jeho individuality.

Možnosti péče o nadané jsou velice obsáhlé, ale musí být systematické. Mohou mířit od absolutní integrace až k naprosté segregaci nadaných. Každá z uvedených forem má svá pozitiva i negativa a žádná z nich se nevztahuje obecně na všechny nadané děti. Schopný učitel dokáže s nadanými pracovat efektivně v běžné třídě, ale stejně tak ve speciální škole určené pro nadané. Ve všech případech je přímo nezbytné u výuky dbát na přizpůsobení obsahu (nadání mívají neobvyklé oblasti zájmů, mělo by se to odrážet v jejich výuce), metodologie a organizace.

V oblasti vzdělávání jsou definovány dva přístupy, které můžeme aplikovat na všech úrovních vzdělávání – akcelerace (urychlení) a enrichment (obohacení).

Akcelerace neboli urychlení dává dítěti možnost učit se na vyšší úrovni, než mu náleží úměrně k věku (ročníku). Zrychluje se tempo výuky nebo se vynechává studium materiálů, které už jsou pro dítě známé. Děti jsou tak s novými poznatky seznámeni dříve než ostatní, zpracují stejné množství poznatků za kratší časový úsek než zbytek kolektivu. Akcelerace má velké množství forem, ale v našem školském systému užíváme v současnosti jen některé z nich.

Akcelerace značí zvýšenou míru zátěže nejen pro dítě, ale i pro pedagogy. Proto je velmi důležité uvážit, jestli je urychlování vzdělávání dobrým východiskem pro vzdělávání dítěte. Akcelerace nesmí být důsledkem nátlaku působícího z jakékoliv strany. Je nutné dohlédnout na to, aby učitel spolupracující s dítětem, souhlasil s akcelerací. Zároveň je nezbytné mít k dispozici souhlas rodičů, u některých případů to je deklarováno přímo v zákoně. Celá situace je velmi náročná a je velice zásadní, aby jí dítě rozumělo, vědělo, co ho čeká a mělo emocionální stabilitu. Akcelerace může probíhat pouze s jeho souhlasem.

Akcelerace pro dítě znamená vyhnout se opakování učiva, které je často bezpředmětné, také drilu, nudě a monotónní práci. Tak se jim ve větší míře přiblíží úroveň studia, která více odpovídá jejich dovednostem, schopnostem a výsledkům, což odráží jejich pracovní návyky. Schopnosti dítěte jsou pak více oceňovány a následně se jim dostane adekvátního uznání, bez ohledu na to, jak je staré nebo který ročník studuje. Dítě provádí více produktivní práci a zároveň je mu poskytován prostor pro jeho zájmy. Prostředí, které je pro dítě plné podnětů a zajímavostí, zvyšuje jeho motivaci. Akcelerace je přínosná v tom, že se nadané děti mohou setkávat s vrstevníky, kteří jsou na stejné intelektuální úrovni, protože se v jejich společnosti cítí lépe a umí ocenit jejich nadprůměrné schopnosti. Tím se vyvarují možnému konfliktu s vrstevníky, od nichž neplyne velké pochopení, nejsou sdílní, co se týče zájmů a schopností, nerozumí si navzájem. Pokud je akcelerace vhodná, pak je snížena pravděpodobnost, že by se nadané děti staly neúspěšnými.

Akcelerace neoplývá jen klady, nese i spoustu rizik ve více oblastech – sociální, emocionální, akademické nebo mimoškolní. Děti přišly z prostředí, kde byly jejich činnosti podněcovány jen málo a jejich dovednosti a schopnosti výrazně převyšovaly vrstevníky. Najednou se objevili v náročnějším prostředí, akademický tlak se může stát tak vysokým, že to dítě neustojí a nebude schopné se s tím vyrovnat. Během dalšího studia se mohou objevit mezery související s přípravou, ale těm se akcelerovaný žák nemůže vyhnout. Současně u těchto dětí chybí celá řada zkušeností, rozvíjí sice své znalosti a základní schopnosti, ale emocionálně jsou nezralí a je zbrzděn rozvoj jejich divergentního myšlení a kreativity. Dítě může být frustrováno, což může přejít až ve stres, někdy i syndrom vyhoření. Omezuje je i vyspělost po fyzické stránce, protože v kolektivu starších spolužáků mohou být odmítnuti. Mají jen malé možnosti k vytvoření přátelství, proto se někdy cítí izolováni a velmi řídké se rozvíjí jejich sociální schopnosti. Vysoké nároky, jež jsou na dítě kladeny, mu zabírají veškerý čas, který by mohl věnovat budování přátelství s vrstevníky. Celkově jsou sociální aktivity vhodné a přiměřené jeho věku postrádány, má omezené možnosti se věnovat svým zájmům, což v pozdějším životě přináší problémy.

Enrichment neboli obohacení, probíhá při něm rozšíření obsahu výuky až za hranici osnov, které jsou dané. Modifikace výuky se odehrává ve dvou směrech – prohlubují se informace a rozšiřuje se jejich tematický okruh. U nadaných tedy nedochází ke zvýhodňování vůči vrstevníkům ve třídě a nedochází k přeskokování ročníku. Hlavní

problém u těchto aktivit může být často nejasný cíl, ke kterému spěje právě obohacená výuka. Na světě však existuje velké množství různých programů, které využívají svých základních myšlenek jako východisek pro obohacení výuky.

Základní předpoklad pro existenci enrichmentu, je umožnění přístupu k mimořádným vzdělávacím materiálům, ty mohou sloužit souběžně pro více škol, umisťují se například do knihovny, aby byly kdykoliv přístupné pro všechny děti. Materiály však obsahově musí souviset s tím, co se probírá v hodinách. Pak je na místě jejich použití v tom okamžiku, kdy děti dokončí úkol rychleji nebo aby je to motivovalo k další činnosti. Svou nezastupitelnou roli zde mají hračky a hry, které mohou podněcovat plánovací a pozorovací schopnosti dítěte.

Obohacování výuky klade vysoký tlak na pedagogy a vyžaduje, aby jejich příprava byla dokonalá. Učitelé musí procházet různými kurzy či workshopy (dílny), aby poté zvládli enrichment v běžné třídě aplikovat. Realizace enrichmentu by však nebyla možná bez ochoty vyučujících a vedení školy změnit zaběhnutou rutinu. Běžnou, formální výuku je potřeba uvolnit, upravit školní rozvrh tak, aby se mohly začlenit i období nezávislého učení.

V zahraničí se práce s nadanými dětmi a jejich potenciál rozvíjí za pomoci tzv. podpůrných skupin. Jsou to organizace, kluby, asociace nebo společenství, která tíhnou k určité lokalitě a pořádají aktivity nejen pro děti, ale i jejich rodiče. Často spolupracují i s univerzitami, jejichž možností je nadanými hojně využíváno.

Každá forma nebo metoda vzdělávání nadaných dětí ukazuje, že jejich schopnosti by měly být rodiči, učiteli, vrstevníky i celou širokou společností přijaty, oceňovány a hlavně podporovány. Je důležité nadaným dětem poskytovat zkušenosti, na kterých mohou budovat své znalosti. Prostředí školy by mělo být dostatečně interaktivní a stimulující, takové, kde se budou respektovat individuální rozdíly a potenciál žáků. Výuka může být efektivní pouze tehdy, když každý učitel bude ochotný poskytovat dětem vhodné metody výuky odpovídající jejich odlišnostem a potřebám.

Nadané děti a péče o ně v současné České republice

Za důležitý krok v péči o nadané děti je považováno odhalení samotného nadání a následná podpora jedince, kterého se to týká. Lidé, kteří s těmito dětmi pracují, by měli mít

ujasněno, jaké jsou jejich představy o nadaných a nadání, protože je často nedokáží ani pojmenovat, ale velkou mírou ovlivňují jejich jednání.

Aby práce s nadanými probíhala adekvátně a úměrně jejich potřebám, je důležité pracovat s odborníky, kteří se nadáním zabývají. Pokud se pro návštěvu nějaké podporující instituce nerozhodnou rodiče, měli by jim dát doporučení učitelé, kteří nadání možná rozpoznali ve školním prostředí (MŠ, ZŠ), většinou jim doporučí návštěvu pedagogicko-psychologické poradny.

Organizace věnující se nadaným dětem

Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) – diagnostikuje nadané.

Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP) – zabývá se nadanými a jejich diagnostikou, vzdělává pedagogy.

Centrum nadání vzniklo jako důsledek skupiny určitých odborníků v této oblasti, jednalo se o pedagogy, psychology a další odborné pracovníky. Členové zakládající centrum byli velmi obšírně zapojeni do poskytování služeb skupině nadaných dětí a chtěli tímto způsobem poskytnout širokou nabídku služeb, zejména pro školy, které se s touto problematikou setkávají nejčastěji, ale i rodinám nadaných dětí. Individuální poradenská péče v oblasti rozvoje a podpory nadání provozovaná centrem nadání se jmenuje Cesta k úspěchu.

Mensa ČR je organizace, která sdružuje nadprůměrně inteligentní jedince. Pořádá společné akce nebo soutěže pro nadané děti, publikuje články s informacemi o specifických obtížích nadaných nebo zveřejňuje kontakty na školky a školy, které s Mensou spolupracují.

Společnost pro talent a nadání (člen mezinárodní společnosti European Council for High Ability = ECHA) poskytuje obecné informace o nadání nebo problémech, se kterými se nadané děti potýkají.

Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP) – specifikuje práci s nadanými ve výuce a vzdělává pedagogy.

4.4 Rozvoj nadaných dětí v mateřské škole

Dítě, které je dle našeho úsudku nadané, by mělo být již od předškolního věku správně a dostatečně stimulováno, proto je důležité nadání co nejdříve identifikovat, to nám umožní zajistit menší míru problémových situací (Havigerová, 2011).

Za důležitý objekt v rozvíjení potenciálu u nadaných dětí je považována mateřská i základní škola. K dítěti by se mělo přistupovat individuálně a poskytovat mu tak výuku přizpůsobenou na míru, jedině taková výuka mu pomůže správně rozvíjet jeho dovednosti, vědomosti, ale i motivaci a zároveň bere ohled na fázi jeho vývoje. Nadané děti mají specifické a pestré projevy emocí a osobnosti, jejich chování je atypické a je velmi důležité, aby bylo akceptováno formou přizpůsobení nabídky vzdělání (Mudrák, 2015). Je také velmi důležité značně užívat projektové vyučování a příležitosti k práci v centrech vzdělávání.

Učitel nadaných dětí

Učitel by měl být způsobilý a připravený potřeby nadaného dítěte rozvíjet, ale zároveň při tom brát ohled na jeho osobnost. Měl by projevovat vysvětlovací a vzdělávací přístup. Měl by dítěti porozumět, pochopit ho a umět posílit jeho sociální a emocionální stránku osobnosti. Důležité faktory, které ovlivňují a rozvíjejí nadané dítě, jsou třída a třídní kolektiv, prostředí školy a spolužáci.

Vzdělávání učitelů pro budoucí práci s nadanými dětmi

Do roku 1989 se tématu nadání na evropské půdě nevěnovalo příliš mnoho pozornosti. Zájem o vzdělávání nadaných žáků se poprvé objevil ve vzdělávacích programech v USA, začaly tam vznikat i speciální katedry a univerzitní oddělení, které se specializovaly na vzdělávání učitelů talentovaných jedinců. Kerry (1983) podal žádost o vzdělávání učitelů pro děti s nadáním. V Nizozemí poté vznikla Univerzita v Nijmegen, která toto poslání plnila. Ukončením studia získal každý absolvent tzv. ECHA Diploma, velmi vážený titul, který se uznával po celé Evropě. Česká republika disponuje v současné době minimálně třemi Pedagogickými fakultami, které se věnují vzdělávání učitelů pro rozšířenou výuku určenou nadaným dětem. Fakulty jsou navštěvovány pedagogy s různým zaměřením a odlišnou kvalifikací, protože ne každý talentovaný žák navštěvuje víceleté gymnázium, kde bývají na tyto děti uzpůsobeni. Učitelé absolvují jednotlivé kurzy, které se věnují různým psychologickým a pedagogickým zaměřením (Hříbková, 2009).

Pedagogický slovník definuje učitele jako pedagogického pracovníka, který připravuje, řídí, organizuje a zpracovává výsledek vzdělávacího procesu. Tato profese vyžaduje učitelskou způsobilost. V současné době je pojetí učitele takové, že utváří prostředí a klima třídy, zároveň je koordinátorem a řídicím článkem činnosti žáků.

Učitel by měl k nadaným dětem přistupovat s podporou a značnou dávkou motivace. Je potřeba dítě podporovat i v činnostech, které ho tolik nebaví a neoplývá při jejich plnění mimořádnými schopnostmi. Podpora může být vyjádřena zájmem učitele a akceptováním toho, že dítě navrhuje různé způsoby řešení problému. Může nadaného podpořit, aby se učil novým věcem a aby si našel přátele, ale zároveň respektovat jeho volbu, osobnost a nejít proti jeho vůli.

Je na místě upřednostnit spíše přístup konstruktivistický než transmisivní. Dítě může vytvářet konstrukce z jeho poznatků a předpokládat aplikaci výukových strategií, které dítěti aktivují procesy poznávání, a je díky nim vedeno k samostatnosti, rozvíjí se mu představivost a logické myšlení (Machů & Kočvarová, 2013). Hlavními rysy konstruktivistického přístupu jsou nabídky pedagogických situací ze strany učitele, dochází v nich k aktivní poznávací činnosti u dítěte (Kosíková, 2011).

Šimoník (2009) uvedl, že aby se děti, u kterých se projevuje intelektové nadání, správně rozvíjely, je nutné vědět, jaké jsou jejich speciální vzdělávací potřeby:

- **Adekvátní stimulace dětského potenciálu**

Intelektově nadané děti jsou velmi zvědavé, je důležité stimulovat jejich potenciál zajímavými úkoly, ty ve větším množství uspokojí část jejich potřeb.

- **Nabídka vzdělávání**

Vzdělávací obsah, metody i formy by měly být učiteli uzpůsobeny. Ke tvořivému a kritickému myšlení i k řešení různých problémů by se měly používat vzdělávací metody. Tímto přístupem je stimulována a podporována poznávací strategie mající význam pro řešení různých druhů problémů.

- **Podpora rozvoje dítěte v oblastech jeho zájmu**

Zájem dítěte by měl být odhalen a adekvátně podporován učitelem v průběhu různých aktivit.

- **Přístup vedený demokraticky**

Intelektové nadání u dětí způsobuje to, že se nezvládají podřídit, pokud je k tomu nevede jasný důvod, který má logiku. Nadané děti upřednostňují komunikaci a argumentování s dospělými, to rozvíjí jejich tvořivé myšlení. Vždy je důležité dítěti dát možnost volby.

- **Nabídka stimulujícího sociálního prostředí**

Nadané děti se mohou cítit nepochopené okolím a osamělé, potřebují ke komunikaci někoho sobě rovného, kdo má podobné myšlenky či zájmy. Důležité je snažit se děti začleňovat do kolektivu, neoddělovat je od vzdělávacího procesu, který má probíhat se všemi společně.

- **Rozvíjení oblastí, které dítěti působí problémy**

Pro nadané dítě je typické, že v jedné oblasti výrazně vyniká a v ostatních je spíše podprůměrné, to se většinou děje v oblastech praktických dovedností, psychomotorických a sociálních schopností.

- **Zajištění prostoru pro sebe prezentaci dítěte**

Pro nadané děti je důležité, aby jim někdo vyjadřoval pocity uznání a chválil je, aby se mohli harmonicky vyvíjet.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce prezentuje výzkumné šetření a jeho metodologické náležitosti. Jedná se o formulaci výzkumného problému, výzkumné cíle. Dále bližší charakteristiku výzkumného souboru, rozbor demografických a sociologických dat získaných výzkumem, specifikace metody sběru dat a jejich analýza.

Výzkumná část bakalářské práce představuje zkoumání postojů pedagogů k nadání a rozvoji nadaných dětí. Cílem této práce je zjistit, jaké jsou postoje pedagogů k nadaným dětem. Popsat pomocí metafory, jak nadané dítě vnímají – v této formě vyjádření se promítne celá její hlavní myšlenka – a následně vysvětlením popsát vliv na budoucí život nadaného dítěte. Důležité je zachytit toto vyjádření na nejnižším vzdělávacím stupni v ČR, a to v mateřských školách.

Praktická část je zaměřena na popsání a vysvětlení užitých pojmů, které stojí na teoretických základech uvedených v první polovině bakalářské práce.

5.1 Výzkumný problém

Před provedením výzkumu byl stanoven tento výzkumný problém:

Jak nahlíží pedagogové v mateřských školách na nadané děti?

6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V praktické části bakalářské práce se budeme zaměřovat na pestrost postojů učitelů k nadání a rozvoji nadaných dětí, která je vyjádřena metaforami.

6.1 Výzkumné cíle

Cílem výzkumu jsme si stanovili zjistit, jak učitelé nahlíží na nadání a následný rozvoj nadaných v současném světě českého školství. Jako konkrétní předmět zkoumání jsme si stanovili zjistit, jaké jsou postoje učitelů k nadání, jak vnímají nadané dítě jako jedince, ale i v kontextu celé třídy. Poslední téma k bádání bude, jaký vliv má nadání na budoucí život dítěte. To vše zjistíme přes vyjádření pomocí metafor a jejich významový směr.

6.2 Výzkumný soubor

Předmětem výzkumu bývají různé jevy, mezi které můžeme řadit osoby, věci či procesy. Výzkumný soubor představují ve velké většině případů lidé, jedná se o tzv. subjekty výzkumu, který je tvořen základním souborem – populací. Jejich hlavní úkol je vyzkoumat od daných jednotlivců základní informace (Gavora, 2010).

Do výzkumu se zapojilo nepřeberné množství mateřských škol celé Moravy, jednalo se o kraje – Jihomoravský, Moravskoslezský, Olomoucký a Zlínský. Použili jsme dostupný výzkumný soubor, tvořili ho pedagogové mateřských škol. Jednalo se o mateřské školy klasické, ale i specializované - tuto skutečnost jsme v rámci výzkumu nezjišťovali. Co se týče učitelů, zjišťovali jsme u nich demografické údaje o umístění mateřské školy. Dále jsme se ptali na délku jejich praxe a byly zastoupeny všechny věkové kategorie, od čerstvých absolventů až po lety zkušené pedagogy. Poslední z dotazů zahrnoval charakteristiku třídy, ve které působí, jednalo se buď o homogenní či heterogenní složení třídy MŠ.

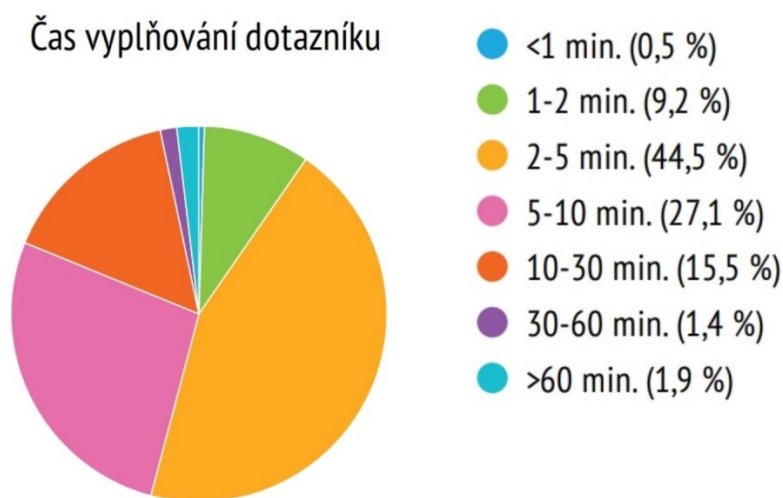
Při realizaci výzkumu jsme se snažili oslovit téměř 5000 učitelů a učitelek, ale ne vždy se nám dostalo odpovědi. Co však víme je, že se výzkum dostal k 1029 respondentům a dokončilo ho 425 z nich, takže můžeme hovořit o úspěšnosti 41,3%.

6.3 Rozbor demografických a sociologických dat získaných výzkumem

Grafy byly vytvořeny v reportu o provedeném výzkumu, ten je k dispozici na webových stránkách Survio.com, které zprostředkovávají dotazníky. Pod jednotlivými grafy jsou získaná data interpretována formou deskriptivního vyjádření.

Dotazník je součástí bakalářské práce jako příloha.

Obrázek 3

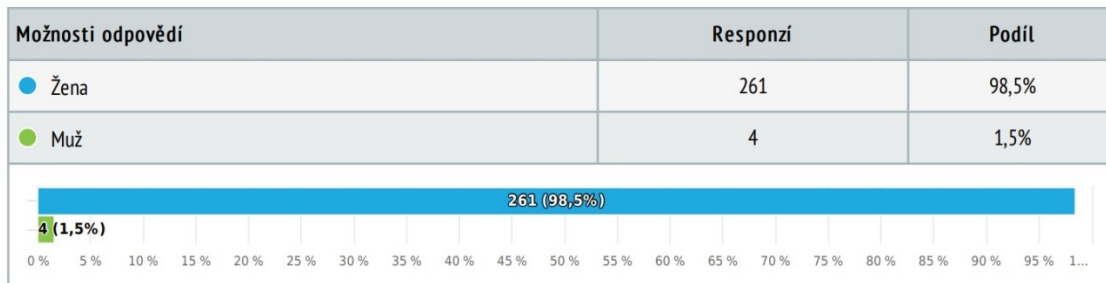

Tento graf nám ukazuje, že se čas vyplňování dotazníku pohyboval nejčastěji mezi dvěma až pěti minutami (44,5% respondentů), druhá nejvyšší četnost je pět až deset minut (27,1% respondentů), což je taková optimální doba pro dotazník se sedmi otázkami. Vyskytli se zde i takoví jedinci, kterým vyplnění trvalo déle, některým i kolem třiceti minut, to poukazuje na skutečnost, že si s odpověďmi dali velmi záležet.

Obrázek 4

1 Jaké je Vaše pohlaví?

Výběr z možností, zodpovězeno 265 x, nezodpovězeno 0 x

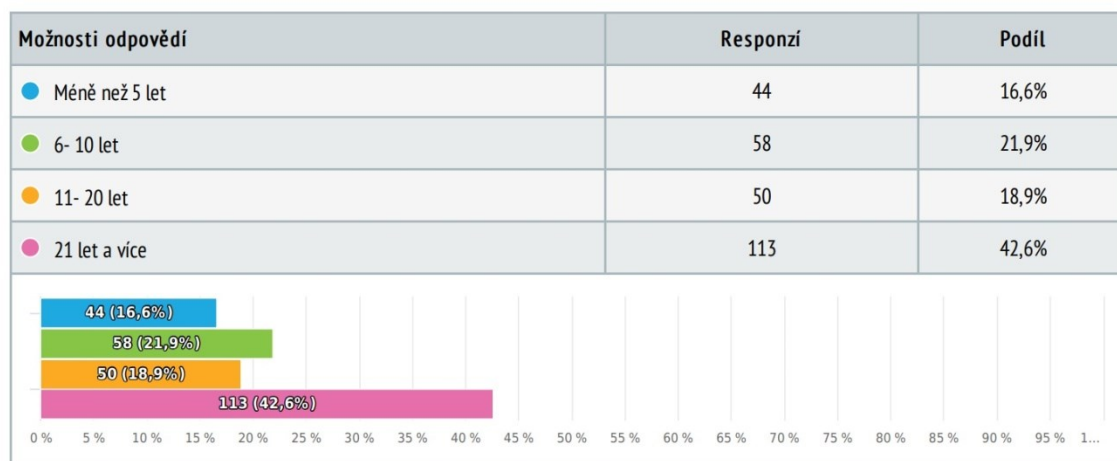

Učitelství značí v ČR doménu ženského pohlaví a to se promítlo i v našem výzkumu, v tomto grafu je vidět, že dotazník vyplnili pouze 4 muži, oproti tomu 261 žen. Je to obecně známá věc, která se tímto jen potvrzuje. Výzkum z roku 2018 ukazuje, že ženy zastávají 8 z 10 učitelských pozic a tato převaha se ukazuje nejvíce právě v mateřských školách.

Obrázek 5

2 Jaká je délka Vaší učitelské praxe?

Výběr z možností, zodpovězeno 265 x, nezodpovězeno 0 x

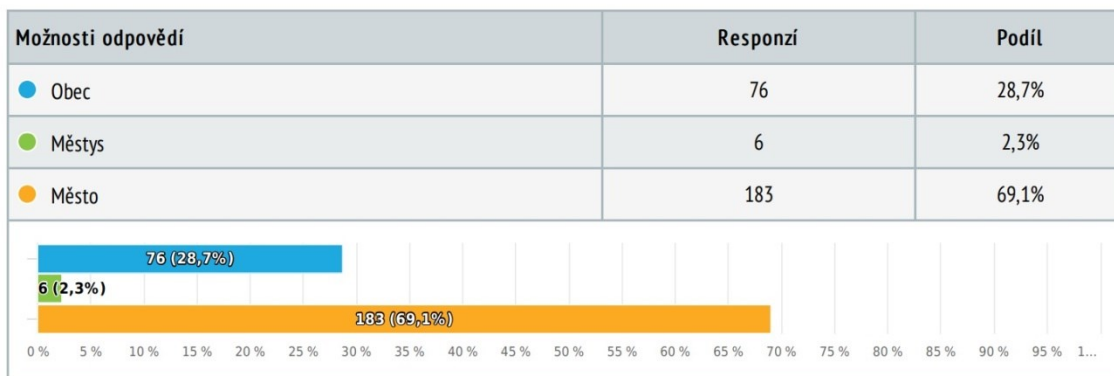

Zde můžeme vidět, že učitelé působící ve školství kratší dobu, tj. od začátku své praxe do její délky 20 roků, mají své zastoupení docela vyrovnané. I tak je ale výrazně převládala celá generace pedagogů s delší praxí a to je 21 let a více, v zastoupení 42,6% v dotazníku.

Obrázek 6

3 V jaké lokalitě se nachází mateřská škola, ve které jste učitel/ka?

Výběr z možností, zodpovězeno 265 x, nezodpovězeno 0 x

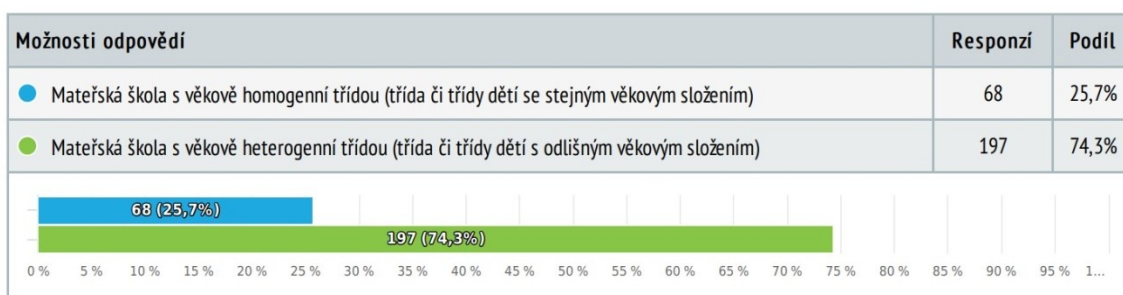

Na tomto grafu je patrné, že se výzkumu účastnilo více pedagogů z měst a to v celkovém počtu 183, ani počet malých obcí s počtem 76, není zanedbatelný. Městysů bylo však jen 6.

Obrázek 7

4 Z jakých tříd se skládá mateřská škola, kde pracujete?

Výběr z možností, zodpovězeno 265 x, nezodpovězeno 0 x

Tady vidíme, že mateřské školy, kde se rozlišují třídy dle věku, nemají příliš hojné zastoupení. Podle informací dostupných na internetu je heterogenní složení tříd mateřských škol více oblíbené mezi rodiči, zejména proto, že starší děti mohou pomáhat těm mladším. Oproti tomu třídy s homogenním složením, tedy pro děti stejného věku úplně časté nejsou, i když nabízí velké plus v tom, že každému dítěti se dostává předškolní vzdělání úměrně svému věku. V tomto případě bývá většinou odděleně třída dětí předškolního věku nebo těch úplně nejmenších ve věku 2 až 3 let.

6.4 Specifikace metody sběru dat

Výzkum probíhal ve smíšeném designu, který obsahoval otázky kvalitativního pojetí. Pro sběr dat byla použita metoda explorativní, a to konkrétně technika dotazníkového šetření. Dotazník byl anonymní a respondenti měli možnost ho vyplnit online formou, přes přímý odkaz na portál Survio.com na přelomu školního roku 2021/2022.

Respondenti byli osloveni emailem, kdy v jeho záhlaví bylo vysvětleno, co je cílem výzkumu, kdo ho provádí a k čemu budou jeho výsledky použity.

Dotazník byl tvořen sedmi otázkami, z nichž čtyři byly uzavřené, konkrétně šlo o demografické a sociologické otázky týkající se personálních informací o respondentech-pohlaví, délky praxe. Další dvě otázky se týkaly jejich učitelského působiště a složení tříd v MŠ. Zbýlé 3, které tvořily hlavní jádro dotazníku, byly otevřené, aby se odpovídající mohli k danému tématu rozepsat více. V jedné z otázek se měli vyjádřit tak, že dokončili otevřenou větu *Nadané dítě je (jako)...* V následujícím kroku proběhlo tzv. „metaphor checking“ (Jensen, 2006), kde byli pedagogové vyzváni k interpretaci použité metafory, např. *„Nadané dítě je jako Jehla v kupce sena, protože jeho schopnosti je těžké odhalit“*. V poslední otázce byli učitelé požádáni, aby napsali *„Jaký může mít tato metafora vliv na život nadaného dítěte“*.

Ne všechny dotazníky byly vyplněny správně. Některé, ač vyplněné, obsahovaly neúplné nebo nesmyslné odpovědi, tudíž jsme je museli z výzkumu vyřadit. K hodnocení nám jich tedy zůstalo 265.

6.5 Analýza dat

Výzkum proběhl docela netradičním způsobem, použili jsme výzkumný nástroj, který zjišťuje přímý pohled jednotlivých pedagogů na nadání, a to pojmy vyjádřené metaforami.

Metafory samy o sobě jsou v první řadě pojmem, který známe z hodin českého jazyka. Pokud se na ně však podíváme širším úhlem pohledu, uvědomíme si, že jsou součástí našeho života takřka denně, zrcadlí naše myšlenky, ale i úkony a jsou požívány každým z nás. Toto tvrzení stojí na definici metafory, která je brána jako tzv. most, který propojuje dvě území naší zkušenosti, ta nám dovoluje pochopit jedno z území na principu toho, co víme o druhém z území. Pojem, jehož výrazové označení říká, že je nějak nazván a pojem druhý, který má být takto nazván, existuje vztah vyjadřující určitou podobnost. Tímto

spojením vzniknou tzv. metaforické pojmy (conceptual metaphors). Existují tři typy metafor - strukturní, orientační a ontologické, všechny stojí na systematické korelaci v rámci naší zkušenosti. (Lakoff & Johnson, 2003). Metaforické pojmy jsou pomyslné vzorce, které se nachází v umělecké literatuře, ale hlavně v obvyčejné řeči. Metafory mají uplatnění ve vyučování i vzdělávání se, ale jsou i bohatým a přínosným výzkumným prostředkem, kterým získáváme nový pohled na edukační skutečnost (Jensen, 2006). Poskytují široký odraz myšlenkových pochodů daného člověka a mohou dokonce přesahovat jeho vědomí. Analýza metafor je označována jako metoda diskurzivní analýzy, ta odkrývá vědomé i nevědomé konceptuální systémy osob účastnících se výzkumu. Tato metoda se začala hojněji používat přibližně od 80. let 20. století (Armstrong, Davis & Paulson, 2011).

Když hlouběji prohledáme zahraniční databáze, zjistíme, že analýza metafor byla využita v pozoruhodném množství studií. Metaforické pojmy většinou zobrazují východiska aktérů šetření k jisté realitě (Kalra & Baveja, 2012). Studie, které proběhly ve vzdělávacím prostředí, se zaměřují hlavně na interakci odehrávající se mezi studenty, pedagogy nebo institucemi a vyšetřují, jaké je přesvědčení nebo postoje kantorů a žáků ke vzdělávání. Jen velmi málo objevujeme výzkumy, kde se respondenti zaměřují na popis svých žáků a jejich učení, většinou jsou to metafory, kde je užito přirovnání ke květinám, divokým zvířatům nebo vlastním dětem (Téllez, 2016). Početnější množství výzkumů ukazuje, jak popisují učitelé sebe samotné - kouzelníci, chobotnice (Farell, 2006) nebo zahradníci či stroje (Inbar, 1996). Na českém poli působnosti zaznamenává aplikovaný pedagogický výzkum spíše ojedinělé použití metafor (např. Nehyba & Svojanovský, 2016) a pokud se objevuje, tak bývá zaměřeno na popis profese učitelky. Přímo problematiku nadání popisuje výzkum autorky Jill M. Olthouse (2014), která zjišťovala postoje učitelů k nadání a nadaným dětem prostřednictvím analýzy metafor.

K analýze metafor jsme použili otevřené, axiální kódování. Interpretovali jsme je seskupením pod kódy, které následně byly zařazeny do 19 podkategorií, podle toho, jaké rysy ve vysvětlované metafoře převažovaly. Nakonec to celé uzavřelo 8 kategorií, kdy každá z nich symbolizovala hlavní myšlenku předchozích kódů.

Při vytváření kategorií jsme používali induktivně-deduktivní kódovací systém. Při popisování metafor jsme používali kategorie nadání, které jsou obecně známé, ale i ty, které se k použití nabízely a jejich pojmenování vzniklo primárně použitím prvků

obsažených v metaforách samotných. Metafory a jejich kódování můžeme považovat, stejně jako jiné jazykové výklady, za poměrně subjektivní úkon.

Metafory není lehké interpretovat už jen z toho důvodu, že každý může danou metaforou myslet něco jiného. V nejednom případě se nám to stalo, tím pádem bylo možné zařadit jeden kód do dvou podkategorií, snažili jsme se to ale omezovat a interpretaci provádět jasně a zřetelně, aby nedocházelo ke zbytečným potížím. Řazení kódů do podkategorií se mohlo zpočátku jevit jako diskutabilní, ale jejich umístování do hlavních kategorií bylo víceméně jednoznačné.

Z použitelných dotazníků výzkumu bylo od 265 učitelů získáno 271 kódů. Většina z nich využila předepsané kostry dotazníku, mimo šest učitelů, kteří se vyjádřili dvěma metaforami nebo metaforou, která obsahovala dva kódy. U těch, kteří se vyjádřili více než jednou metaforou, bylo později zjištěno, že jejich četnost není žádným problémem a můžeme je zařadit do shodných podkategorií, protože jejich informační hodnota byla shodná. V dotaznících, které byly vyplněny a odeslány, se nacházelo 160 učitelů, které nepočítáme do výsledného výzkumného souboru, protože jejich odpovědi neměly s metaforou nic společného, nebo nebyly některé části dotazníku vůbec vyplněny, tím se jejich dotazník stal neplatným.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

7.1 Analýza metafor

Základní analýza je z důvodu přehlednosti umístěna v následující tabulce. Kódy jsou rozděleny podle toho, co vystihovalo jednotlivé metafory, poté zařazeny pod dílčí kategorie a nakonec pod kategorie hlavní, které vystihují hlavní myšlenku a poslání metafory. V následujícím textu je popsána metafora a poté její vysvětlení, založené na tvrzení respondentů z dotazníku.

V tabulce je možno pozorovat, že velká většina učitelů vnímá nadané dítě kladně a s obdivem, tj. dítě má výborné učební dovednosti, oplývá velkým množstvím energie, je svědomité a moudré, má skvělé vlastnosti ve více směrech, otevírá nové naděje, už jeho samotné bytí je pro společnost přínosem a je motivací sám sobě i svému okolí. Bývá učiteli pomocníkem, znamená pro něj něco jako odměnu. Je to dítě, které je ve složkách své osobnosti plně rozvinuté a není nutné s ním více do hloubky pracovat. Tyto jevy se týkaly výkonu, inteligence, výjimečnosti a inspirace.

Co se týče metafor, které nadané dítě charakterizovaly, volili učitelé přirovnání k *lišce Bystroušce* (která je dle příběhu bystrá a mazaná), ke *géniům doby minulé* (Mozart, Einstein), k *rádiu* (srší informacemi), k *chytrolínovi* či *vědátorům obecně*. Dále jej přirovnávali k objektům, které oplývají energií jako *sopka*, *hvězda*, *slunce*, *světlo*, *vodotrysk* či *energie sama* nebo *zástupci zvířecí říše*, kteří jsou energičností známí – *lev*, *štika*, *veverka*. Používali i jevy symbolizující inteligenci dítěte a to přirovnáním ke *studnici vědění*, *mysliteli*, *logistikovi*, *moudré sově* nebo *pilnému mravenečkovi*. Velké množství pedagogů popisovalo dítě jako výjimečné, tím, že má skvělé vlastnosti ve více směrech a symboliku spjatou s *výkonnými stroji* (počítač, kalkulačka, pendolino mezi vlaky), s *oslovením schopných osob* (všeználek, šikulka, rozumbrada, mudrc), se *zvířaty* (chytrý jako opice), s *knihami*, které jsou plné informací (encyklopedie) nebo *osobnostmi jejichž všestranné nadání je obecně známé* (Jaromír Jágr nebo Karel Gott). Nadané dítě podle některých respondentů otevírá nové naděje svému okolí, tak jako *Nikola Tesla* (vynálezce, objeví nepoznané), *melodie* (dokáže zahrát, co jsme ještě neslyšeli), *duha* (mnoho barev=mnoho možností, každá barva zastupuje jinou, výjimečnou schopnost). Bytí nadaného dítěte je přínosem v okolí, protože působí jako *dar pro společnost*, *nalezený poklad*, *křen* (dokáže život správně „okořenit“), *zlatý hřeb kolektivu*, *blesk z čistého nebe* nebo *inspirující dětská osobnost*. Také působí jako motivace, nejen sobě, ale i ostatním,

šikulka (je motivující), *motivace sama* (příklad pro ostatní, snaží se ho napodobit), *výjimečný* (podporuje a motivuje ostatní děti).

Některé metafory měly spíše malý nádech negativity, popisovaly to, že žít nebo vycházet s nadaným dítětem není úplně procházka růžovým sadem. V první řadě je náročné už jen to, dítě identifikovat, učitelé tento jev popisovaly jako *hledání jehly v kupce sena, skrytý poklad, perlu nebo cibuli* (je potřeba odkrývat vrstvy slupek, než je možné diagnostikovat nadání). Může se jednat také o výzvu pro pedagoga, která se týká odhalení a rozvoje nadaného dítěte, respondenti ji popsali jako *výzvu pro učitele nebo učitelskou zkoušku*. Malé zastoupení má i zmínka o tom, že na děti může působit tlak ze strany rodičů a to formou rodičovských ambic, kvůli kterým pak může dojít ke ztrátě přirozeného dětství. Nadané dítě může být dle odpovědí zranitelné, ale když mu pomůžeme, můžeme být odměněni. Např. dítě je přirovnáno k jedinečné *květině plné vůní a barev*, při pomoci a porozumění dítěti je odměnou mnoho barev a vůní, které okolo sebe šíří, tedy spousta jedinečných věcí, které vymyslí či vytvoří. Také je zde použita metafora, že nadané dítě je jako *krásná nádoba plná překvapení* – je potřeba s ní zacházet s citem, aby mohla vynikat v celé své kráse. Nadání může mnohým dětem působit radost, ale zároveň starost. Můžeme si toho všimnout u metafor psaných jako *dar/nedar* (pokud s dítětem pracují odborníci, lidé kterým na práci s nadanými dětmi záleží, jedná se o dar; pokud je přístup k nadanému dítěti laxní = nedar. Nadané dítě je zde přirovnáno také k *Malému Princovi* (jedinečnost, originalita, výjimečnost, ale nebezpečí perfekcionismu), *malému zázraku* (výjimečnost, která s sebou nese tlak kladený na dítě), ke *geniu či chytrolínovi* (vyniká v jedné oblasti a ostatní selhávají). Děti s nadáním velmi často hledají cestu k porozumění okolím, jsou popisováni jako *mimozemšťané či marťané* (jsou jako z jiného světa), *růže mezi trnami* (bývá v kolektivu sám svého „druhu“), *sokol uzavřený v kurníku se slepicemi* (člověk s potenciálem, mezi lidmi, kteří mu nerozumí a nedokáží mu dát prostor), *labyrint* (po celý svůj život hledá štěstí a porozumění, pokud není okolím podpořeno, může se v labyrintu ztratit), *malý dospělý* (má dětské potřeby a pohled na svět, v oblasti nadání vykazuje velké znalosti). Někteří respondenti svou odpovědí vyjádřili, že nadaných dětí se v mateřských školách vyskytuje velmi málo. Charakterizovali nadané dítě jako *zázrak* (ojedinělý, dlouho se s ním nesetkali), *vzácná a křehká váza* (je jich málo a je třeba s nimi zacházet opatrně), *třešnička na dortu* (není jich mnoho, mohou obohatit kolektiv), *záračné* (je jich jako šafránu), *poklad* (je jich málo, jsou výjimečné). Spousta pedagogů podotkla, že nadané dítě je vnímáno jako odlišné od svých vrstevníků a nezapadá do kolektivu. Definovali jej jako

asociálního jedince, kytku s odlišným zbarvením, klenot mezi kamínky, vesmírnou bytost, modrou ovci mezi bílými nebo zvíře, lišící se od smečky. Tajemství, či neprobádané území i tak může nadané dítě působit, jeho osobnost může být metaforou vyjádřena jako *šperkovnice, ukrytý poklad, nerozlousknutý oříšek, tajemná komnata, perla v moři nebo pistácie* (nemůžeme vědět, jaká bude, dokud ji neochutnáme). Snad nejvíce bylo v metaforách použito slovo *houba* a to ve smyslu že nadané dítě empaticky nasává informace ze svého okolí, v této souvislosti bylo využito i přirovnání k *automatu na peníze* (neustále jsou do něj vkládány informace, ty jsou nějakým způsobem zpracovány a poté vychází ven).

Dvě následující kategorie popisují to, že nadané děti jsou inteligentní, ale příliš přetížené životními požadavky – *šikula* (chce se rozvíjet, ale v banálních věcech bude tápat), *Einstein* (dítě výjimečně chytré, ale běžné životní situace nezvládá), *dítě nadprůměrné* (lepší než ostatní děti, ale v praktickém životě nepoužitelné). Dále učitelé popisovali metafory tak, že nadání působí jako přítěž či problém. Nadané dítě je jako *rádio* (hodně a rádo povídá, musí si uvědomit, že je někdy potřeba i naslouchat), *nepříjemnost* (má neustále otázky ke všemu, co se ve třídě děje, skáče do řeči, všechny opravuje; pokud pedagog jeho nadání neobjeví, trpí všichni okolo; dítě může žít s pocitem, že je pro své okolí přítěž), *ošklivé káče* (není jednoduché s ním pracovat, jeví se jinak než jaké ve skutečnosti je), *klenot* (může svazovat), *neposeda* (nadané děti se zpočátku zaměřují se zlobivými, ale jsou to děti, které potřebují větší a cílenou péči), *Rubikova kostka* (nadané dítě je dynamické, potřebuje čas a trpělivost, mnohdy těžko uchopitelné).

Představíme si poslední a zároveň nejrozsáhlejší kategorii, která zahrnuje odpovědi zaměřené na oblast vývoje nadaných dětí. Vysokou četnost měly odpovědi, které různým způsobem vyjadřovaly to, že nadané dítě nezvládne životem proplouvat samo, potřebuje někoho, kdo mu pomůže a když mu pomůže posunout se vhodným směrem, tak jeho vývoj bude správný. Jednoduše řečeno – nadané dítě potřebuje pro správný rozvoj podporu svého okolí. Pomocí metafor bylo charakterizováno jako vzácná *květina* (dítěti je třeba věnovat pozornost, starat se o něj, poté se bude rozvíjet), *oheň v kamnech* (člověka zahřeje na duši, ale dá velkou práci plamínek udržovat), *zdravý strom* (nechejme ho volně růst, ale poskytněme mu silné kořeny), *přísada* (čím více péče jí dáme, tím je silnější), *jablůňka* (roste a plodí, podle poskytnuté péče), rostlina, *drahokam* (broušením se dá zhodnotit nebo zkazit, velice záleží na přístupu a nenásilném působení), *diamant* (jeho krása= nadání, vynikne až po opracování), *červené jablíčko* (bylo vlídně přijato okolím, tak správně

uzrálo), *semínko* (již v předškolním věku startuje možnost růstu a zrání jako v semínku, kterému se daří je-li zaléváno= cítí přístup plný podpory a pochopení), *andílek* (dokáže vynikat nad ostatními, s lehkostí, jako mělo křídla a mohlo doletět kam chce, když bude jeho nadání rozvíjeno), *částečně popsaný list* (postupné utváření dítěte, jehož rozvoj někdo správně uchopil a nasměroval), *stavebnice* (skýtá mnoho možností k tvoření, důležité je, kdo s ní pracuje), *kukla motýla* (je jisté, že se z kukly stane motýl, ale jak barevný záleží na spoustě faktorů, které ho v životě potkají), *kniha* (dobré zacházení a pochopení, naplňuje smysl), *sopka* (pod povrchem je síla vědění, pokud ji budeme čerpat obezřetně a využívat ve prospěch dítěte a společnosti, bude působit pozitivně), *klubko nití* (má mnoho nápadů, věci dává do souvislostí, ale potřebuje pomoc, podporu a pochopení okolí), *uzlíček možností* (možnosti, které mohou být využity, když se k nim správně přistoupí), *květinový záhon* (potřebuje péči, aby mohl správně kvést), *poupě růže* (když se dítěti budeme věnovat, bude z něj vzdělaný člověk – růže), *orchidej* (pokud má příznivé podmínky, kvete a dělá radost), *zázrak* (je nutné ho rozvíjet a podporovat), *plastelína* (můžeme tvarovat, přidávat, ubírat, měnit zdobit, na vývoj to má zásadní vliv), *hudební nástroj* (rozezníváme ho), *aprilové počasí* (nevíme, co od něj čekat, nutná připravenost pedagoga).

Tabulka 2

Kategorie 9	Podkategorie 20	Četnost	Kódy (příklad metafory)
Výkon	Výborné učební dovednosti	11	liška Bystrouška, chytrý jako rádio, malý Mozart, malý Einstein, chytrolín, genius, studnice, vědátor
	Oplývá velkým množstvím energie	23	sopka před erupcí, hvězdička, veverka, koumák, zvidálek, lev, sluníčko, hvězda na obloze, světlo, vodotrysk, energie, oheň, štika
Sociální problém	Náročná identifikace dítěte	10	jehla v kupce sena, poklad, perla, cibule
	Velká výzva pro pedagoga	3	výzva, učitelská zkouška
	Tlak ze strany rodičů	2	ambice rodičů, ztráta přirozeného dětství
Zátěž	Intelligence, ale přetížení životními požadavky	5	šikula, Einstein, počítač
	Nadání působí jako přítěž, problém	9	rádio, nepříjemnost, neposeda, ošklivé káče, nenaplněný džbán, Rubikova kostka
Intelligence	Svědomitost a moudrost	8	studnice vědění, myslitel, logistik, moudrá sovička, pilný mraveneček

Výjimečnost	Skvělé vlastnosti ve více směrech	38	počítač, kniha, šikulka, superpočítač, kalkulačka, chytrolín, Jaromír Jágr, jarní louka, všeználek, rozumbrada, mudrc, chytrý jako opička, pendolino mezi vlaky, encyklopedie, žirafa, Karel Gott
	Zranitelnost, ale zároveň odměna při pomoci	4	skleněná váza, motýl, jedinečná květina, krásná nádoba
	Otevírá nové naděje	8	malý Nikola Tesla, melodie, duha, otevřená kniha
	Radost i starost	6	dar/nedar, Malý Princ, genius, zázrak, chytrolín
	Jeho bytí je přínos pro okolí	12	dar pro společnost, naděje lidstva, nalezený podklad, křen, zlatý hřeb kolektivu, blesk z čistého nebe, inspirující dětská osobnost
Odlišnost	Hledání cesty k porozumění okolím	14	mimozemšťan, růže mezi trnám, sokol v kurníku se slepicemi, labyrint, malý dospělý, marťan
	Méně častý výskyt	5	zázrak, vzácná a křehká váza, třešnička na dortu, poklad
	Odlišnost od vrstevníků, nezapadá do kolektivu	17	asociál, kytky s odlišným zbarvením, klenot mezi kamínky, vesmírná bytost, modrá ovce mezi bílými, zvíře lišící se od smečky
	Tajemství, neprobádané území	8	šperkovičky, ukrytý poklad, nerozlousknutý oříšek, tajemství, tajemná komnata, perla v moři, pistácie
Empatie	Empaticky nasává informace z okolí	15	houba, automat
Inspirace	Motivuje sebe i ostatní	3	šikulka, výjimečný, motivace pro ostatní
Vývoj	Potřeba podpory okolí pro správný rozvoj	70	vzácná květina, oheň v kamnech, zdravý strom, přísada, jablůňka, rostlina, drahokam, diamant, červené jablíčko, semínko, andílek, částečně popsany list, stavebnice, kukla motýla, kniha, sopka, plastelína, klubko nití, uzlíček možností, záhon, poupě růže, zázrak

Poslední dotazníková otázka zjišťovala názor učitelů, na poslání dané metafory, hlavně to, jaký má vliv na budoucí život dítěte.

Respondenti se vyjadřovali v mnoha směrech, někteří upozorňovali na to, pokud není nadání objeveno, budeme ochuzeni o jeho krásu a bohatství. Jiní zase, že nadání přináší

dětem do života zázemí, jistotu a úspěchy. Někteří se vyjádřili pouze jednoslovně – vliv na budoucí život bude kladný/ záporný/ velký/ motivující/ zásadní/ žádný. Nadání má vliv zejména podle toho, koho dítě ve svém životě potká, vše je o lidech v jeho okolí, pokud mu bude poskytnuta pomoc, pak může růst a objevovat to, o čem se ostatním jen zdá.

7.2 Diskuze

Výzkum vázaný k této bakalářské práci měl za cíl zjistit, jaké jsou postoje pedagogů k nadání a nadaným dětem. Dle dotazníků jsme zjistili, že velká část respondentů se s nadaným dítětem již setkala. Dotazníky těch, co nadané dítě ještě nepotkali, byly z výzkumu vyřazeny, protože by to pro nás nemělo žádnou informační hodnotu a jejich množství bylo zanedbatelné.

Na základě výzkumu můžeme konstatovat, že učitelé mají k nadaným vědomé, kladné postoje, které jsou stálé a v našem výzkumu vyjádřené verbálně.

Postoje mají dané funkce, jak je uvedeno výše, ty jsou instrumentální, kognitivní, hodnotové, ego-obranné. Postoje mají také různé části a ty se v našem výzkumu projeví úplně všechny – kognitivní, emocionální a konativní.

Výsledek výzkumu, který byl velmi často opakován, bylo tvrzení, že nadané dítě se může správně rozvíjet, pouze když se mu dostane dostatečná podpora. Tím se můžeme opřít o tvrzení Hříbkové (2009), která definuje jako jeden z druhů nadání – vertikální typ, kdy se nadání odvíjí od toho, ve kterém jeho stupni probíhá aktualizace, k nám směřuje jeho další dělení – latentní, které znamená, že jsou dané výkonové dispozice, pro výkon, kterého může být dosaženo v budoucnu za příznivých podmínek.

Dle Mönks a Ypenburg (2002) se dá přiřadit k našemu výzkumu i jejich dělení nadání, dle určitých oblastí – oblast produktivity a tvořivosti, oblast výtvarného a muzického umění, oblast sociální a oblast schopností duševního zaměření a výkonů intelektuálního rázu.

Také Jurášková (2006) definuje druhy nadání, které můžeme na náš výzkum promítnout, jedná se o nadání – akademické, intelektové, kreativní, umělecké a vůdcovské. Můžeme se u ní ztotožnit s tím, že považuje nadání za předpoklad, který všeobecně působí na rozum a hlavně talent, který je předpokladem pro rozvíjení jedné nebo více určitých oblastí.

Vyvrátit by se dala jiná teorie popsána Juráškovou (2006). V teorii je obsaženo dělení nadaných dětí na zázračné děti a savanti. Kdy zázračné děti jsou velmi vyspělé, dá se říct,

že úrovně podobně dospělým. Oproti tomu savanti vynikají spíše v matematických oborech a to se v našem výzkumu neobjevilo téměř vůbec.

Ne všichni pedagogové v našem výzkumu by souhlasili, s nadáním definovaným dle Eysencka a Barretta. Protože respondenti se v dotazníku nevyjádřili tak, že by nadání bylo synonymem vysokého IQ, ani že by nadání bylo úzce spojené s kreativním vyjadřováním jedince.

7.3 Shrnutí

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou tendence pedagogů k preferenci postojů k nadání, což může výrazně odrážet to, jak reálně je na tom kvalita péče o nadané žáky. Jejich postoje jsme zjišťovali pomocí vyjádření do metafor, které byly dále analyzovány.

Zjistili jsme, že většina učitelů se s nadaným dítětem setkala a část z nich jej ve výzkumu popisovala jako dítě s nadměrným výkonem, vysoce inteligentní, výjimečné v tom, že vyniká kladnými vlastnostmi nebo inspirující. Menší část nadané dítě popisovala jako takové, které se potýká s nějakým sociálním problémem a ten mu činí potíže. Nebo bylo charakterizováno jako výjimečné, ale tak, že jeho nadání není jen plusem, ale může přinášet různé obtíže. Poté bylo nadané dítě přirovnáváno k metaforám, které vyjadřovaly jeho odlišnost od ostatních, která na něj nepůsobí dobře a okolí ho často nechápe. Drobnou část výzkumu zabíraly ty odpovědi, dle kterých je nadání pro dítě velkou zátěží. V neposlední řadě je nadané dítě hojně přirovnáváno k houbě, což vyjadřuje jeho velkou míru empatie ke druhým. Nakonec nejobsáhlejší kategorie, která souvisí s vývojem nadaného dítěte. Charakterizuje to, že když nadané dítě někdo objeví, je nutné mu dávat veškerou péči a starat se jako o květinu, sopku, strom, knihu nebo kuklu motýla. To dítě potom pokvete a bude zářit, obohatí nás plody své píle, představí nám neobyčejný příběh a promění se v krásného motýla, který je jen svým bytím velkým obohacením pro společnost. Tato poslední kategorie by se dle mého názoru dala použít pro všechny uvedené metafory, protože to platí na každou věc či osobu, již se dostane potřebné podpory, pak se bude správně rozvíjet.

ZÁVĚR

V první části práce, která se věnovala teorii, byl prezentován úvod do problematiky nadaných. Krátce byla popsána historie povědomí, samotnou mě překvapilo jak krátce a málo se nadání doposud zkoumalo, naštěstí to vypadá, že se mu začíná blýskat na lepší časy. Uvedli jsme některé definice nadání a talentu, podobnosti, ale i rozdíly mezi nimi, protože často bývají zaměňovány a nelze je úplně významově oddělit, někteří badatelé je dokonce berou jako synonyma. Byly přiblíženy jejich modely a druhy. Charakterizovali jsme nadané dítě, jeho povahové a osobnostní rysy, které ho dělají tím kým je. Přiblížili jsme si metody rozpoznávání a identifikace nadaných dětí, protože to je v této oblasti základ, bez kterého nelze fungovat. Pokud by nejbližší lidé, kteří se okolo potenciálně nadaného pohybují, nedokázali nadání rozpoznat, nedaly by se zkoumat žádné souvislosti ani postoje. Blíže jsme si popsali identifikační metodu zaměřenou přímo na mateřské školy, která má velmi zajímavé pojetí a přiblížila nám, jak nezávislá identifikace pedagogů probíhá, pro děti poutavou a zábavnou formou. Nově se objevila také metoda identifikace, která dokáže odhalit nadání u dětí formou počítačové hry, popsali jsme si její základní rysy a využití. Citovali jsme zákony, které v České republice legislativně zajišťují vzdělávání nadaných dětí a formulují jim různé možnosti. Co však v zákoně považují za minus je to, že v rámci jednoho paragrafu definuje možnosti vzdělávání pro nadané děti, žáky i studenty, což jsou tři různé a velmi odlišné věkové kategorie a nedá se je takto objektivizovat. Obšírněji jsme rozebrali hlavní téma celé práce, kterým jsou postoje učitelů. Zaměřili jsme se na definici postojů, vyzdvihli jsme jejich důležitost ve všech veřejných činnostech, zejména u učitelů, kteří jsou přímými vykonavateli vzdělávacího procesu a dávají mu konkrétní podobu. Seznámili jsme se s tím, jaké mají postoje funkce a jaké jsou jejich části. Seznámili jsme se s tím, co může naše postoje měnit, jedná se o tzv. regulační význam postojů a faktory, které mohou určité změny postojů ovlivnit. Zajímavým přínosem byl pohled na to, jaké jsou postoje učitelů působících v současnosti oproti absolventům, kteří se na praxi teprve chystají. Dále jsme si uvedli možnosti rozvíjení nadaných dětí v oblasti vzdělávání, jednalo se o dva přístupy – akcelerace (urychlení) nebo enrichment (obohacení). Poté jsme se zaměřili na rozvíjení dětí s nadáním přímo v mateřské škole, kdy je častým poznatkem nutnost stimulace a rozvoj nadaného dítěte v co nejranějším věku. Uvedli jsme si speciální potřeby vzdělávání podle Šimoníka (2009), které hodně odrážejí výsledky našeho výzkumu. Stručně jsme definovali, kdo je to učitel a jaký by měl být učitel nadaných dětí, protože jako jedna z dalších osob figurujících

v práci, je to stěžejní. Nakonec teoretické části byl sepsán výčet organizací a institutů, které se v současnosti věnují identifikaci a následné péči o nadané děti, ale také pomáhají rodičům i učitelům nadání dítěte správně uchopit a rozvíjet. V praktické části jsme definovali výzkumný cíl a výzkumné otázky. Přiblížili jsme, kdo tvořil výzkumný soubor a jejich demografická a sociologická specifika. Seznámili jsme se s metodou sběru dat – dotazníkové šetření a její konkrétní podobou – tvorba metaforických pojmů. Pro mě osobně byla volba využití metafor velkým přínosem, protože jsem sama předem netušila, jak budou výsledná tvrzení pestrá, o tom svědčí už jen to, že téměř každá metafora, měla svůj vlastní, jedinečný, metodologický kód. Což se ukázalo v následné kapitole, která podrobně seznamuje čtenáře s výsledky a pro přehlednost jsou seřazeny i do tabulky. Následovala diskuze a v ní srovnání teoretické a praktické části, shrnutí a závěr.

Dosáhli jsme stanoveného cíle a provedli komplexní obraz zkoumané problematiky.

Na úplný závěr bych si ráda dovolila citovat úryvek z knihy Moniky Stehlíkové (2018), kterým promlouvá k nadaným dětem: *„Zodpovídáš pouze za sebe a své chování. Hledej na druhých to dobré, namísto upozorňování na nedostatky. Hledej spíš to, co máš s druhými společné, než to, co vás rozděluje. Raduj se. Přeji ti krásnou cestu životem a těším se na všechny ty originální nápady a věci, které vytvoříš, aby byl svět lepším místem.“*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARMSTRONG, Sonya L.; DAVIS, Hope Smith; PAULSON, Eric J. *The subjectivity problem: Improving triangulation approaches in metaphor analysis studies*. International Journal of Qualitative Methods, 2011, 10.2: 151-163.

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BEGIN, Jean, and François GAGNÉ. "Predictors of attitudes toward gifted education: A review of the literature and a blueprint for future research." *Journal for the Education of the Gifted* 17.2 (1994): 161-179.

CRAMOND, B., & MARTIN, C. E. Inservice and preservice teachers' attitudes toward the academically brilliant. *Gifted Child Quarterly*, 31(1), 15–. 1987. Dostupné z: 19. <https://doi.org/10.1177/001698628703100103>

DAVIS, Gary A. *Education of the gifted and talented*. Pearson Education Limited. 2013. ISBN13 (EAN): 9781292021928

FARRELL, Thomas S. C. 'The Teacher Is an Octopus': Uncovering Preservice English Language Teachers' Prior Beliefs through Metaphor Analysis. *RELC Journal* [online]. 2006, 37(2), 236-248 [cit. 2022-04-19]. ISSN 00336882. Dostupné z: doi:10.1177/0033688206067430

FELDMAN, David H, and LYNN T. *Goldsmith. Nature's Gambit: Child Prodigies and the Development of Human Potential*. New York: Basic books, 1986. ISBN: 9780465048618

GAGNE, François. *Perceptions of Programs for Gifted Children: Agreement on Principles, but Disagreement over Modalities*. BC Journal of Special Education, 1983, 7.2: 113-27.

GAGNÉ, François. *Transforming Gifts into Talents: The DMGT as a Developmental Theory*. High Ability Studies [online]. 2004, 15(2), 119-147 [cit. 2022-04-19]. ISSN 13598139.

GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8279-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-73151-85-0.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie a Blanka KŘOVÁČKOVÁ. *Co bychom měli vědět o nadání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-092-.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Illustrated by Karel Nepraš. 1. vyd. Praha: Budka, 1993. 297 s. ISBN 80-901549-0-5.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-213-x.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1998-6.

INBAR, Dan E.: *The free educational prison: Metaphors and images*. *Educational Research* [online]. 1996, 38(1), 77–92. [cit. 2022-04-19]. ISSN: ISSN-0013-1881

JANDA, Miroslav, Jan ŠTÁVA a Gabriela VĚCHTOVÁ. *Výchova a vzdělávání nadaných žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6552-9.

JENSEN, Devon F. N. *Metaphors as a Bridge to Understanding Educational and Social Contexts*. *International Journal of Qualitative Methods* [online]. 2006, 5(1), 36-54 [cit. 2022-04-19]. ISSN 16094069. Dostupné z: doi:10.1177/160940690600500104

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-19-4

KAGAN, Dona M. *Professional growth among preservice and beginning teachers*. *Review of educational research*, 1992, 62.2: 129-169. Dostupné z: <https://doi.org/10.3102/00346543062002129>

KALRA, Mani Bhasin. BAVEJA, Bharati. *Teacher thinking about knowledge, learning and learners: A metaphor analysis*. *Procedia – Social Behavioras Sciences*, Volume 55. [online] 314–326. [cit. 2022-04-19]. ISSN 1877-0428. Dostupné z: [oi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.509](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.509).

KERRY, Trevor. (Prof.): *Finding and Helping the Able Child*. *Law Book Co of Australasia* 1983. ISBN: 978-0709915140

KONEČNÁ, Věra. *Sebepojetí a sebehodnocení rozumově nadaných dětí*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5325-0.

KOSÍKOVÁ, Věra. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2433-1.

LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metaphors we live by / George Lakoff and Mark Johnson*. 2003. ISBN 0226468011.

LAZNIBATOVÁ, J. *Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: IRIS, 2012. ISBN 978-80-89256-99-0.

MACHŮ, Eva a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-316-6.

MACHŮ, Eva. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3979-5.

MÖNKES, F. J. a Irene H. YPENBURG. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0445-5.

MONTGOMERYOVÁ, L. R.: *Educating Able*. London: Biddles lim., 1996. ISBN 0-304-32587-2.

MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5089-7.

MUSIL, M. *Talenty cez palubu?*. Bratislava: Smena, 1989. ISBN 073-019-89

NEHYBA, Jan a Petr SVOJANOVSKÝ. Tacitní znalosti v metaforách studentky učitelství. *Studia paedagogica* [online]. 2016, 21, 57-57 [cit. 2022-04-19]. ISSN 18037437.

NORDBY, S.M.: *A Glossary of gifted Education. In Giftedness and Education from the Perspective of Sociologic Social Psychology*. 2002.

OLTHOUSE, J. *How Do Preservice Teachers Conceptualize Giftedness? A Metaphor Analysis. ROEPER REVIEW* [online]. 2014, 36(2), 122-132 [cit. 2022-04-19]. ISSN 02783193.

OSBORN, Julia B.: *Gifted Children: Are Their Gifts Being Identified, Encouraged, or Ignored?* [online]. 2000, Dostupné z <http://www.davidsongifted.org/Search-Database/entry/A10169>

PAJARES, M. Frank. *Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct*. Review of educational research, 1992, 62.3: 307-332. Dostupné z: <https://doi.org/10.3102%2F00346543062003307>

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

PORTER, L. *Gifted Young Children. A guide for teachers and parents*. Buckingham: Open University Press, 1999. ISBN 0335-20552-6

PORTEŠOVÁ, Š. (2003). *Některé teoretické koncepce talentu a nadání*. V Sborník prací FFMu, P7, 41-54. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/114270/P_Psychologica_07-2003-1_5.pdf?sequence=1

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

RENZULLI, J. S. *The three – ring conception of giftedness: a developmental model for creative productivity*. In STERNBERG, R. J., DAVIDSON, J. E. *Conceptions of giftedness*. USA: Cambridge University Press, 1998. ISBN 0-521-26814-1

RENZULLI, Joseph S. a Sally M. REIS. *Enriching curriculum for all students / Joseph S. Renzulli, Sally M. Reis*. 2008. ISBN 9781412953801.

SEJVALOVÁ (Fořtíková), Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-03-7.

ŠIMONÍK, Oldřich, ed. *Výchova a nadání 3: dílčí výzkumný tým 5 - Vzdělávání a výchova nadaných žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-7392-121-7

SISK, Dorothy. *Creative teaching of the gifted / Dorothy Sisk*. 1987. ISBN 0070577013.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0512-0.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6.

TÉLLEZ, Kip. *The teaching instinct: Explorations into what makes us human*. Routledge, 2016. [cit. 2022-04-19] Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9781315628134> ISBN: 9781315628134

TREFFERT, D. A.: *Extraordinary People. Understanding Idiot-Savants*. New York: Harper and Row, 1989. ISBN: 978-0060159450

VESELÝ, Arnošt, Josef BASL, Jana STRAKOVÁ a Petr MATĚJŮ. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení / Petr Matějů, Jana Straková, Arnošt Veselý (eds.) ; spoluautoři Josef Basl ... [et al.]*. 2010. ISBN 9788074190322.

WEBB, James T. "Nurturing the Social-Emotional Development of Gifted Children: ERIC Digest #E527." *TEACHING Exceptional Children*, vol. 27, no. 2, Jan. 1995, pp. 76–77, doi:10.1177/004005999502700222.

ZAPLETALOVÁ, Jana.: *Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Věstník MŠMT ČR*. LXII, sešit 12, 2006, s. 21 – 26. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/8605_1_2/

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ, ZÁKONY A VYHLÁŠKY

Databáze výstupů projektů: Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost [online], Česko, [cit. 12.4.2022]. Dostupné z <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/59787>

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019- 2023 [online], Česko, [cit. 3.4.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dz-cr-2019-2023>

HOMOLKOVÁ, M., KOŠTÁLOVÁ, I., MARTINCOVÁ, N. (2011). NOMI – Metodika MND MŠ s NOMI. Pedagogicko-psychologická poradna Královéhradeckého kraje. [online]. [datum citace 20.4.2022]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Project/Detail/3322>

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ [online], Česko, [cit. 3.4.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Učitelé a jejich složení dle věku a pohlaví v ČR [online], Česko, [cit. 3.4.2022]. Dostupné z <https://www.kurzy.cz/zpravy/532486-ucitele-v-regionalnim-skolstvi-a-jejich-mzdy-v-roce-2018/>

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1.1.2018 a její novela ve sbírce zákonů č. 270/2017 Sb. [online], Česko, [cit. 3.4.2022]. Obojí dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>

Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění od 1.2.2022 [online], Česko, [cit. 3.4.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

atd. a tak dále

IPPP institut pedagogicko-psychologického poradenství

IVP individuální vzdělávací plán

MŠ mateřská škola

např. například

PPP pedagogicko-psychologická poradna

SŠ střední škola

tzv. takzvaný, tak zvaný

VŠ vysoká škola

ZŠ základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	28
Obrázek 2	29
Obrázek 3	46
Obrázek 4	47
Obrázek 5	47
Obrázek 6	48
Obrázek 7	48

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	23
Tabulka 2	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Přikládám průvodní text dotazníku a jeho celé znění:

Dobrý den, jmenuji se Lenka Berecková a jsem studentkou posledního ročníku oboru sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Sbíráám podklady ke své bakalářské práci, kterou dokončuji právě teď. Chtěla bych Vás touto cestou poprosit o spolupráci, která zahrnuje vyplnění krátkého dotazníku. Který najdete na této adrese <https://www.surveio.com/survey/d/S5X1X4L7K1N5S5C7Q>

Zabývám se problematikou rozvoje nadání dětí v mateřských školách a mým cílem je zjistit, jaký pohled mají učitelky/učitelé mateřských škol na nadání a nadané děti.

Dotazník má jen 7 krátkých položek, jeho vyplnění Vám zabere pár minut, mě však pomůže k dokončení vysoké školy, díky které potom budu moct s dětmi pracovat třeba tak jako vy 😊

Moc děkuji, že jste mi věnovali Váš čas, který má hlavně v této nelehké době cenu zlata.

S pozdravem Lenka Berecková

1. Jaké je Vaše pohlaví? /žena/ muž/

2. Jaká je délka Vaší učitelské praxe? /méně než 5 let/ 6-10 let/ 11-20 let/ 21 let a více/

3. V jaké lokalitě se nachází mateřská škola, ve které jste učitel/ka? /obec/ městys/ město/

4. Z jakých tříd se skládá mateřská škola, kde pracujete? /mateřská škola s věkově homogenní třídou (třída či třídy dětí se stejným věkovým složením)/ mateřská škola s věkově heterogenní třídou (třída či třídy dětí s odlišným věkovým složením)/

5. Napište prosím metaforu, která zobrazí Váš pohled na nadané dítě. (dodatek otázky: METAFORA je jazyková konstrukce, která zobrazuje přenesený význam, kdy člověka či nějakou věc můžeme k něčemu přirovnat a tím vyjádřit jeho fyzické nebo psychické vlastnosti. Nadané dítě můžeme k něčemu přirovnat a tím jej blíže specifikovat.

6. Metaforu prosím vysvětlete.

7. Jaký může mít tato metafora vliv na život nadaného dítěte?